

Percepcija studenata Filozofskog fakulteta u Osijeku o vlastitoj informacijskoj pismenosti

Grgić, Jelica

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:726351>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-22**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Diplomski studij Informatologije

Jelica Grgić

**Percepcija studenata Filozofskog fakulteta u Osijeku o vlastitoj
informativnoj pismenosti**

Diplomski rad

Mentor: izv. prof.dr.sc. Gordana Dukić

Sumentor: doc. dr. sc. Ivana Martinović

Osijek, 2016.

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za informacijske znanosti

Diplomski studij Informatologije

Jelica Grgić

**Percepcija studenata Filozofskog fakulteta u Osijeku o vlastitoj
informacijskoj pismenosti**

Diplomski rad

Društvene znanosti, informacijske i komunikacijske znanosti, knjižničarstvo

Mentor: izv. prof. dr. sc. Gordana Dukić

Sumentor: doc. dr. sc. Ivana Martinović

Osijek, 2016

Sažetak

Napretkom tehnologije postaje sve kompleksnije definirati informacijsku pismenost. Naime, društvo koje nas okružuje temelji se na znanju i informacijama i orijentirano je ka konstantnom tehnološkom napretku i razvoju. Informacije i kompleksni informacijski procesi postaju najvažniji čimbenik razvoja, a znanje u tom cijelom procesu igra ključnu ulogu. Promjene koje su zahvatile društvo reflektiraju se i na obrazovne procese, a ponajviše u visokoškolskom obrazovanju. Obrazovne paradigme koje se godinama nisu mijenjale sve više ovise o tehnologiji koja uvelike utječe na osobni razvoj pojedinaca. Dolazi do promjena nastavnih metoda koje postaju pragmatičnije i odmiču se od klasičnog repetitivnog modela. Naime, jedan je od glavnih ciljeva profesora na fakultetu pripremiti studente za cjeloživotno učenje, a to se ne može postići bez poznavanja tehnologije i informacijske pismenosti. Navedeno je najvažnije na fakultetima, poput Filozofskog, koji obrazuju studente za buduće nastavnike jer će se tako najbolje osigurati prijenos usvojenih znanja na sljedeće generacije. Cilj je ovoga rada dobiti informacije o percepciji studenata Filozofskog fakulteta u Osijeku o vlastitoj informacijskoj pismenosti. Istraživanje je usmjereno na utvrđivanje načina na koji studenti shvaćaju vlastitu informacijsku pismenost s ciljem shvaćanja čimbenika koji potiču ili ograničavaju kvalitetniji razvoj informacijske pismenosti među studentima Filozofskog fakulteta u Osijeku. Metoda koja se primjenjuje u istraživanju o okviru ovoga rada je anketa. Veličina uzorka za provođenje ankete je 169 studenata od 1690 upisanih studenata 2015. godine na Filozofski fakultet u Osijeku ili 10 % od ukupnog broja upisanih studenata. Instrument koji se koristi u ovome radu je anketni upitnik koji je sastavljen od 4 pitanja zatvorenog tipa i jednog pitanja otvorenog tipa.

Ključne riječi: informacijska pismenost, informacijsko društvo, Filozofski fakultet u Osijeku, studenti.

Sadržaj

1. Uvod.....	5
2. Ishodišni pojmovi i teorijski okvir	7
2.1. Informacijska pismenost - pismenost 21. stoljeća	8
2.2. Definiranje standarda za informacijsku pismenost.....	12
2.3. Faze informacijske pismenosti	14
3. Informacijska pismenost u visokom obrazovanju	16
3.1. Obrazovanje za informacijsku pismenost.....	16
3.2. Uloga fakulteta u procesu informacijskog opismenjavanja – primjeri Sjeverna Dakota i Oberlin koledž	18
3.3. Izazovi visokoškolskog obrazovanja u digitalnom okruženju.....	20
3.4. Uloga knjižnice u informacijskom opismenjavanju studenata	21
4. Istraživanje percepcije studenata Filozofskog fakulteta u Osijeku o vlastitoj informacijskoj pismenosti	23
4.1. Uvodno o Filozofskom fakultetu u Osijeku	23
4.2. Cilj istraživanja, istraživačka pitanja i hipoteza istraživanja.....	24
4.3. Instrument istraživanja	25
4.4. Opis uzorka	26
4.5. Rezultati istraživanja	28
4.6. Rasprava	45
5. Zaključak	48
6. Literatura	50
7. Prilozi	52

1. Uvod

Povijesno gledano, mijenjanje društva proces je koji se odvija od samih početaka civilizacije. U samom početku promjene su uglavnom potaknute egzistencijalnim razlozima poput lakšeg preživljavanja, prehranjivanja, transporta i slično. U moderno vrijeme promjene su motivirane povećanjem kvalitete života i olakšavanjem obavljanja svakodnevnih dužnosti. Ono što je zajedničko svim tim promjenama je da su one temeljene na novim spoznajama i znanju. Pojavom i razvojem tehnologije, uz znanje, pravovremene i točne informacije postaju jedan od glavnih čimbenika napretka. Prelaskom u informacijsko društvo, znanje i informacije postaju osnovni pokretači brojnih promjena u društvu. No, promjene u društvu od svakog dionika zahtijevaju i mijenjanje sustava navika, kompetencija, ali i sposobnost prilagođavanja novom društvenom okruženju i novim tehnologijama.

Zahvaljujući razvoju informacijske tehnologije znanje se distribuira brže nego ikada, stoga je neophodno uvesti promjene i u procese učenja i obrazovanja. Informacije i znanje postaju glavni resurs, ali i glavni proizvod na tržištu rada, a uhodane obrazovne paradigme se mijenjaju jer pojedinci pokušavaju i uglavnom uspijevaju steći znanje na mnoge neformalne načine što uvelike utječe na položaj formalnih obrazovnih ustanova.

Krajem prošlog stoljeća svijet ulazi u jedno novo razdoblje koje karakterizira znanje, školovanje, te upravljanje informacijama. Poznavanje informacijske pismenosti, danas, poprima posve drugačije značenje. Ono predstavlja vještinu koja je današnjem čovjeku koji želi uspješno funkcionirati u društvu neophodna, a u društvu znanja nemoguće je opstati bez poznavanja informacijske tehnologije, vrednovanja te korištenja informacije, što je uvjetovano poznavanjem informacijske pismenosti. Kako bi shvatili važnost informacijske pismenosti potrebno je poznavati temelje nastanka pojma. Stoga se je na početku rada potrebno kritički osvrnuti ponajprije na dosadašnja teorijska promišljanja o informacijskoj pismenosti kako bi na osnovu odabrane literature mogli nastaviti daljnje promišljanje o fenomenu informacijske pismenosti. U radu se polazi od opće hipoteze kako studenti Filozofskog fakulteta u Osijeku imaju vrlo visoko mišljenje o razini vlastite informacijske pismenosti, ali da stvarna razina informacijske pismenosti nije na zadovoljavajućoj razini. Ujedno pretpostavljamo kako je među studentskom populacijom važnost informacijske pismenosti prepoznata, ali da nije dovoljno formalizirana uloga iste u njihovom obrazovnom procesu. Nadalje, pretpostavljamo kako studenti miješaju pojmove informacijska i informatička pismenost te da prilikom prikupljanja literature za

fakultetske obveze uglavnom konzultiraju mrežne izvore i to najčešće samo rezultate dobivene na prvoj stranici Google-a.

Cilj je rada istražiti percepciju studenata Filozofskog fakulteta o razini vlastite informacijske pismenosti. U istraživanju je korištena metoda ankete među studentima Filozofskog fakulteta u Osijeku.

Tekst je organiziran u šest poglavlja. Nakon prvog uvodnoga dijela u kojemu se piše općenito o informacijskom društvu i pojavi informacijske pismenosti kao i njezinoj važnosti. U drugom dijelu nastoje se utvrditi osnovni pojmovi i koncepti koji se susreću u teorijskim radovima o informacijskoj pismenosti i povijesnom razvoju pojma, obrazovanju za informacijsku pismenost te standardima. U trećem dijelu nastoji se razjasniti teorijska stajališta koja promatraju informacijsku pismenost u okviru visokoškolskog obrazovanja kako bi u prikazu rezultata istraživanja lakše analizirali i shvatili dobivene rezultate. Pri tome je, posebno potpoglavlje posvećeno razjašnjavanju uloge knjižnice u informacijskom opismenjavanju. U četvrtom se dijelu rada predstavlja istraživanje i metodologija koja se koristi u izradi ovoga diplomskog rada. Ujedno se iznose i rezultati provedenog istraživanja.

U završnom dijelu rada izvedeni su zaključci o percepciji studenata Filozofskog fakulteta u Osijeku o vlastitoj informacijskoj pismenosti te su izneseni prijedlozi kako povećati razinu informacijske pismenosti prilikom pretraživanja informacija u akademske svrhe.

Iako o informacijskoj pismenosti postoje brojni radovi i istraživanja smatra se kako je izuzetno važno istraživati i promišljati o fenomenu informacijske pismenosti. Prvenstveno radi neprestanog razvoja tehnologije, a uslijed tog razvoja i promjenama u shvaćanju i definiranju informacijske pismenosti. Promotrimo li program studija informatologije na Filozofskom fakultetu u Osijeku sada i 2008.g. kada je autorica ovoga rada počela studirati, primjećuju se velike promjene. Prvenstveno, kako bi se mogao pratiti nastavni proces, od studenata se očekuje sve veća razina informacijske pismenosti. Studenti sve više uče kako učiti i kako doći do informacija, a sve manje se traži reprodukcija naučenog sadržaja.

2. Ishodišni pojmovi i teorijski okvir

„Information literacy and lifelong learning are the beacons of the Information Society, illuminating the courses to development, prosperity and freedom.“ UNESCO

Prilikom definiranja informacijske pismenosti najprije moramo definirati društvene fenomene koji ju određuju, informacijsko doba i informacijsko društvo, a informacijsku pismenost promatrati kao osnovnu vještinu za snalaženje. Jedan od glavnih teoretičara informacijskog doba Manuel Castells u svom radu „Informacijsko doba: ekonomija, društvo i kultura“¹ ističe kako je zahvaljujući razvoju mikroelektronike, računala i drugih dostignuća informatičke tehnologije kapitalistički društveni model prerastao svoju industrijsku fazu i da je došlo vrijeme za novo informacijsko doba, u kojemu se napušta hijerarhijska organizacija poduzeća i razvijaju se drugačije vrijednosti.² Ukratko, Castells stavlja tehnologiju u središte bitnih društvenih promjena. Ubrzani razvoj društva uvjetovan je inovacijama u tehnologiji prijenosa i obrade informacija. Informacija postaje glavni resurs, a Dora Sečić³ ju definira kao skup podataka s pripisanim značenjem, osnovni element komunikacije, koji, primljen u određenoj situaciji, povećava čovjekovo znanje. Castells pojam mreže prepoznaje kao ključni pojam informacijskog društva pa ga često naziva i umreženo društvo. Koliko su Castellsove teorije bile napredne i točne pokazalo se 20 godina od izlaska njegovog monumentalnog djela. Naime, sagledamo li današnju situaciju u kojoj dominiraju pametni telefoni, kuće, auti umreženost je, kako ljudi tako i uređaja, postala naša svakodnevnica. Ulaskom u informacijsko doba dolazi do pojave informacijskog društva. „M. Castells smatra da je informacijsko, umreženo društvo proisteklo iz konvergencije dvaju neovisnih povijesnih procesa:

a) informatičke revolucije, koja je stvorila prijeko potrebnu tehnološku infrastrukturu toga društva

b) restrukturiranja industrijskog kapitalističkog modela, koji je nastojao nadvladati svoja ograničenja i inherentne kontradikcije.“⁴

Nastupanjem informacijskog doba i društva došlo je do mijenjanja društvenih, obrazovnih i socioloških paradigmi. A glavna posljedica tog procesa je mijenjanje kompetencija

¹ Usp. Castells, Manuel. Informacijsko doba. Zagreb: Golden marketing, 2000.

² Usp. Mesarić, Milan. Informatička revolucija i njezin utjecaj na stvaranje informatičke, mrežne i globalne ekonomije: analiza Manuela Castellsa.// Ekonomski pregled, 58 (5-6)2005, str. 390. URL: <http://hrcak.srce.hr/file/15811> (10-06-2016)

³ Usp. Sečić, Dora. Informacijska služba u knjižnici. Lokve: Naklada Benja, 2006. Str. 9.

⁴ Mesarić, Milan. Nav. dj. Str. 391.

koje su potrebne za snalaženje i napredovanje u društvu. Nekada su znanja i kompetencije stečene za vrijeme formalnog obrazovanja bile dostatne za cjeloživotno pozicioniranje na tržištu rada, a danas je to isto tržište rada vrlo nestabilno, nestalno i promjenjivo te iziskuje od svakog pojedinca konstantno napredovanje, usavršavanje i praćenje razvoja tehnologije, nebitno, o kojoj se struci radi.

2.1. Informacijska pismenost - pismenost 21. stoljeća

Definiranje pismenosti je koncept koji se razvija s vremenom i kroz različite periode ima različita značenja. Prve definicije objašnjavaju pismenost kao sposobnost korištenja jezika u pisanom obliku jer pismena osoba zna izražavati misli u pisanoj formi, zna čitati, pisati i razumije svoj jezik.⁵ Kasnija razmišljanja uvode pismenost u koncept i shvaćanje funkcionalne pismenosti, ono postaje kompleksnije i definira pismenost kao jednu od vještina potrebnih za uspješno funkcioniranje u društvu. Nadalje, napredak informacijskih tehnologija omogućio je pojedincu jednostavniji pristup informacijama putem Interneta i drugih elektroničkih i digitalnih izvora. Razvoj informacijske i komunikacijske tehnologije izazvao je promjene u prijenosu informacija i pohranjivanje istih, uslijed čega je proces obrazovanja za informacijsku pismenost morao mijenjati svoje programe i pratiti svjetske trendove. Informacijske potrebe, koje postaju sve veće, uz savladavanje novih vještina za pristup, primjenu i razumijevanje informacijskih tehnologija omogućuju pristupanje većem broju izvora stvarajući novi termin pismenosti, informacijsku pismenost.

Paralelno i ovisno o razvoju informacijsko – komunikacijske tehnologije pojavljuje se i koncept informacijske pismenosti. Pojam „informacijska pismenost“ prvi je upotrijebio Zurkowski 1974. godine. Zurkowski je pomoću pojma informacijska pismenost istaknuo cilj u okviru informacijske politike i ukazao i približio transformaciju tradicionalnih knjižničnih usluga u inovativne privatne sektore za prikupljanje informacija, potrebnih novoj informacijskoj industriji koja niče. Informacijsku pismenost povezuje s efektivnim korištenjem informacija u radnom okruženju, ponajprije prilikom rješavanja problema.⁶

⁵ Usp. Merriam Webster Dictionary.URL: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/literacy> (10.08.2016.)

⁶ Usp. Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008. Str. 21.

Još jedan od bitnih teoretičara, Bawden⁷ u svom radu o informacijskoj i digitalnoj pismenosti pokušava razjasniti srodne koncepte i mnoštvo termina koji se često koriste kao sinonimi. Uz informacijsku pismenost često se susreću termini poput informatičke, medijske, internetske ili digitalne pismenosti, pri čemu valja podsjetiti da je riječ o srodnim, ali različitim konceptima. Informatička se pismenost ostvaruje putem definirane razine uporabe i operiranja računalnim sustavima, mrežama i programima. Često se izjednačava s informacijskom pismenošću, no posrijedi su dva prilično različita pojma. Dok se informacijska pismenost bavi sadržajem, informatička se odnosi na tehnologiju, infrastrukturu i tehnološko znanje. Informacijska i informatička pismenost su usko povezane, naime, kako bi pojedinac danas bio informacijski pismen, zbog količine informacija dostupnih u elektroničkom obliku doista mora biti i informatički pismen. No, računalne vještine ne pretpostavljaju informacijsku pismenost. Naime, pojedinac može biti izvrstan stručnjak za računala i tehnološki kompetentan, a da istodobno treba pomoć i savjet pri procjeni kvalitete i valjanosti informacijskih izvora ili relevantnosti pronađene informacije. Spomenutu razliku posebno valja imati na umu pri kreiranju obrazovne politike.⁸

„Digitalna se pismenost odnosi na sposobnost čitanja i razumijevanja hiperteksta ili multimedijjskih tekstova, a uključuje razumijevanje slika, zvukova i teksta dinamičkog nesekvencijalnog hiperteksta.“⁹ O digitalnoj se pismenosti najčešće govori u kontekstu informacija dostupnih na Internetu, no ona se odnosi i na digitaliziranu građu koja postaje sve više dostupna. Kompetencije koje se odnose na ovaj vid pismenosti uključuju sposobnosti donošenja odluke o kvalitetnim i relevantnim mrežnim izvorima, pretraživanje Interneta te upravljanje multimedijalnom građom i komuniciranjem putem mreže. Za razliku od digitalne pismenosti informacijska pismenost je širi pojam jer obuhvaća cjelokupan skup informacija obuhvaćajući i one u tiskanom obliku. Iz tog razloga je ona kompleksniji koncept od digitalne pismenosti. Zaključujemo kako je pismenost u 21. stoljeću vrlo kompleksan koncept koji obuhvaća i u kojem se isprepliću razne podvrste pismenosti.

Postoje brojne definicije informacijske pismenosti. Američka udruga knjižnica (ALA)¹⁰ bila je prva organizacija koja je formulirala široko prihvaćene kriterije o tome koje su karakteristike informacijski pismene osobe. Kako bi za nekoga mogli reći da je informacijski

⁷ Usp. Bawden, David. Information and digital Literacies; a review of concepts.// Journal of documentation. 57 (2)2001. URL: <http://arizona.openrepository.com/arizona/bitstream/10150/105803/1/bawden.pdf> (13-08-2016.)

⁸ Usp. isto

⁹ Špiranec, Sonja. Informacijska pismenost: ključ za cjeloživotno učenje.// Edupoint 17, 3(2003). URL: <http://edupoint.carnet.hr/casopis/17/clanci/1.html> (13-08-2016)

¹⁰ Usp. ALA. Information Literacy Competency Standards for higher Education. URL: <http://www.ala.org/acrl/standards/informationliteracycompetency#ildef> (16-08-2016)

pismena osoba ona mora biti sposobna prepoznati potrebu za informacijom, mora ju locirati, vrednovati i efikasno iskoristiti. Informacijska pismenost sposobnost je pristupa, vrednovanja i korištenja informacija iz različitih izvora. ALA govori o informacijskoj pismenosti kao skupini vještina potrebnih u pronalaženju, analiziranju te korištenju informacija. Standardi i uvjeti koji danas postoje od pojedinca zahtijevaju da upravo posjeduje ova znanja, da posjeduje sposobnosti učenja te da zna koristiti informaciju tako da i drugi ljudi mogu učiti od njega. ALA također govori kako su informacijski pismeni oni ljudi koji znaju kako učiti jer poznaju principe po kojima su informacije i znanje organizirani. Poznaju organizaciju znanja, znaju kako pronaći informaciju te kako koristiti informaciju. Ljudi koji posjeduju ta znanja su cjeloživotni učenici jer mogu u svakom trenutku pronaći informaciju koja im je potrebna za bilo koji zadatak ili donošenje neke odluke. Ona, također, uključuje razumijevanje i uporabu informacija korištenjem suvremenih tehnologija te prikazuju kao potrebu da se studente nauči kako pronaći informaciju te kako ju vrednovati u svrhu stvaranja boljih radova i projekta. ALA se također osvrće i na potrebu uputa knjižničarima kako što bolje pripremiti pojedince u stvaranju učinkovitog cjeloživotnog korištenja informacije, informacijskih izvora te informacijskih sustava.¹¹

Zanimljiva je i definicija koju iznosi SCONUL¹² u kojoj kaže da informacijska pismenost objedinjuje edukaciju knjižničnih korisnika, trening informacijskih vještina i ostale osobne vještine koje su potrebne za vješto manipuliranje s informacijama u svrhu učenja, podučavanja i istraživanja u visokom školstvu.

Nadalje, prilikom definiranja informacijske pismenosti ne smije se izostaviti teorija koju iznosi Hannelore Rader tvrdeći da je informacijska opismenjenost ključ za postizanje uspjeha u okruženju prožetom informacijskim tehnologijama te da je preduvjet produktivnosti u demokratskom društvu te da omogućuje snalaženje u promjenljivoj okolini. Dok prema Candyju, sve definicije informacijske pismenosti sadržavaju sljedeće elemente:

- sposobnost učinkovitog traženja informacija
- upućenost pri odabiru i vrednovanju informacija
- lakoća i lagodnost korištenja širokog raspona medija
- svijest o problemu pouzdanosti i vjerodostojnosti informacija
- učinkovitost prenošenja informacija drugima.¹³

¹¹ Usp. Lasić – Lazić, Jadranka; Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. Izgubljeni u novim obrazovnim okruženjima – pronađeni u informacijskom opismenjavanju. // *Medijska istraživanja* 18 (1) 2012.str. 128.

¹² SCONUL - Udruženje akademskih i nacionalnih knjižnica u Ujedinjenom Kraljevstvu i Irskoj

¹³ Usp. Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. *Nav. Djelo*. Str. 23.

U savladavanju informacijske pismenosti javlja se potreba poznavanja računalne tehnologije. Danas brojni izvori na Internetu mogu predstavljati jednako relevantne izvore kao i one u tiskanom ili nekom drugom obliku. Internet je postao moćna figura današnjice i nepoznavanje korištenja upravo tog segmenta predstavlja problem. Osposobiti nekoga kako bi bio informacijski pismen jednostavno nije moguće bez upoznavanja i s računalnom tehnologijom današnjice.¹⁴

Uz navedene definicije koje u svoje središte stavljaju kompetencije pojedinca potrebno je istaknuti i definiciju dvoje autora, Webber i Johnston, koji o informacijskoj pismenosti promišljaju u širem društvenom kontekstu i ističu etičku dimenziju i kritičko mišljenje kao temelje koncepta. „Informacijsko se opismenjivanje sastoji od usvajanja primjerenoga informacijskog ponašanja u svrhu dolaženja do one informacije koja će zadovoljiti informacijsku potrebu i to bez obzira na medij, a uključuje i kritičku osviještenost o važnosti mudrog i etičkog korištenja informacija. Važno je da informacijska pismenost ne bude reducirana na knjižnične ili računalne vještine već poimana kao odgovor na kulturni, društveni i ekonomski razvoj informacijskog društva.”¹⁵

Analiziranjem definicija informacijske pismenosti razvidno je kako ne postoji jedna generička definicija informacijske pismenosti, već ona ovisi o kontekstu u kojem se informacijska pismenost promatra. Bitno je napomenuti kako koncept informacijske pismenosti postaje sve važniji u obrazovnom procesu. Dokaze tome možemo uvidjeti u pojavljivanju informacijske pismenosti u većini ključnih i strateških dokumenata kako samih visokoškolskih ustanova tako i pripadajućim knjižnicama.

Svedemo li sve izrečene teorije pod zajednički nazivnik možemo zaključiti kako je informacijska pismenost ključna kompetencija za cjeloživotno učenje te da ju je potrebno ugraditi u sve prosvjetne politike, ali i u sve međunarodne dokumente koji se odnose na definiranje obrazovanja. Sve izrečeno najbolje je definirao UNESCO koji je informacijsku pismenost definirao kao „svjetionik informacijskog društva, koji osvjetljava put prema razvoju, prosperitetu i slobodi“.¹⁶

¹⁴ Usp. Nadrjanski, Đorđe. Informatička pismenost i informatizacija obrazovanja.// Informatologija 39 (4)2006. Str. 263.-264.

¹⁵ Webber, Sheila; Johnston, Bill. Conceptions of information literacy: new perspectives and implications. // Journal of information science, 26 (6)2000, str. 384. Citirano prema: Lasić Lazić, Jadranka; Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. Nav. dj. Str. 128.

¹⁶ Usp. UNESCO. URL: <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/access-to-knowledge/information-literacy> (19-08-2016)

2.2. Definiranje standarda za informacijsku pismenost

Nakon definiranja koncepta informacijske pismenosti i pregleda povijesnog razvoja potrebno je smjestiti kompetencije za informacijsku pismenost u određene standarde. Iako o informacijskoj pismenosti, kao vrlo popularnom fenomenu za istraživanje, postoji mnogo definicija i standarda, za potrebe ovoga rada prikazat ćemo samo neke od njih. Standardiziranje ključnih kompetencija je izuzetno bitno, prvenstveno radi lakše procjene razine informacijske opismenjenosti, ali i lakšeg osmišljavanja strategija i ciljeva koje pojedina obrazovna ustanova želi postići u određenom vremenskom periodu.

2.2.1. ACRL standard

Američko udruženje za visokoškolske knjižnice standard je donijelo 2000. godine i od tada je bio u upotrebi. No, 25. lipnja 2016. godine na godišnjoj konferenciji u Orlando standard je povučen i nije više u upotrebi. Navedeno povlačenje je svojevrsni presedan koji pokazuje koliko je, uslijed konstantnog napretka tehnologije i promjena koje nas zahvaćaju, teško standardizirati informacijsku pismenost. Prijelazni rok je predviđen godinu dana od povlačenja standarda. Standard se sastojao od 5 osnovnih standarda, 22 pokazatelja i 86 ishoda učenja. S obzirom na to da je nastao od strane udruženja za visokoškolske knjižnice standard je vrlo detaljno razrađen i moguće ga je primijeniti u svim razinama obrazovanja, a ne samo u akademskom okruženju. Kao što je spomenuto ACRL se sastoji od pet standarda:

1. Prepoznavanje i definiranje informacijske potrebe
2. Učinkovit i djelotvoran pristup potrebnoj informaciji
3. Objektivno vrednovanje prikupljenih informacija, te inkorporiranje prikupljenih informacija u vlastiti korpus znanja
4. Svrhovito korištenje informacijom
5. Razumijevanje ekonomskih, pravnih i socijalnih aspekata informacija te njihovo etičko korištenje ¹⁷

¹⁷ Usp. ALA. URL: <http://www.ala.org/acrl/standards/informationliteracycompetency> (21-08-2016)

2.2.2. SCONUL model

Udruženje akademskih i nacionalnih knjižnica u Ujedinjenom kraljevstvu i Irskoj 1999. Godine donosi model koji definira kompetencije informacijski pismene osobe u visokom obrazovanju i temelji se na 7 stupova vještine. Vještine su bile vrlo jasno definirane, ali je uslijed razvoja tehnologije primijećeno kako se vještine mijenjaju te da je potrebno konstantno nadopunjavati standard. Godine 2011. odlučeno je kako će se koristiti samo generički opisi vještina što pokazuje da u Udruženju postoji svijest o kompleksnosti i nestalnosti standardiziranja informacijske pismenosti. U temelje modela ugrađena su dva ishodišta, a to su osnovne knjižnične i osnovne računalne vještine dok su sedam glavnih vještina:

1. Prepoznavanje informacijskih potreba
2. Sposobnost popunjavanja informacijskih praznina, tj. sposobnost odabira najprikladnijeg rješenje
3. Sposobnost osmišljavanja strategije za lociranje informacija
4. Sposobnost pronalaženja informacija i pristup njima – (primjena primjerenih metoda i tehnika pretraživanja
5. Sposobnost vrednovanja informacija
6. Sposobnost organizacije i primjene informacija
7. Sposobnost sinteze informacija i stvaranje novog znanja¹⁸

2.2.3. Model šest velikih vještina

Model pod nazivom šest velikih vještina razvili su Mike Eisenberg i Bob Berkowitz i smatra se jednim od najkorištenijih pristupa za učenje i vrednovanje informacijske pismenosti. Model polazi od pretpostavke kako smo svi pod utjecajem hiperinflacije informacija, ali, ironično, kada nešto tražimo ne možemo to naći. Stoga je osmišljen model koji će se fokusirati na proces traženja informacija jednako kao i na pronalaženje adekvatnog sadržaja. Kao što mu i ime govori model se sastoji od šest bitnih vještina.

1. Definiranje zadatka

¹⁸ Usp. SCONUL. URL: <http://www.sconul.ac.uk/sites/default/files/documents/coremodel.pdf> (21-08-2016)

2. Osmišljavanje strategije traženja informacije
3. Pretraživanje i pristup
4. Korištenje informacije
5. Sinteza
6. Vrednovanje ¹⁹

Prikazana su tri najvažnija standarda za vrednovanje informacijske pismenosti. Iako su sastavljeni od strane različitih akademskih autoriteta u njima možemo prepoznati nekoliko ključnih kompetencija. Prepoznavanje potrebe, promišljanje o strategiji i odabir strategije za pretraživanje informacije, selekcija, evaluacija i korištenje informacije. Vratimo li se na dio i o podvrstama pismenosti - računalnoj, informacijskoj, digitalnoj, medijskoj- ponovno uviđamo kako je za zadovoljavanje svih vještina koje su navedene u standardima potrebno posjedovanje kompetencija iz svih navedenih podvrsta pismenosti.

2.3. Faze informacijske pismenosti

Definiranjem pojma i standarda informacijske pismenosti postavljeni su temelji za shvaćanje koncepta informacijske pismenosti. UNESCO podiže definiranje informacijske pismenosti na novu razinu i prepoznaje 11 faza u životnom ciklusu informacijske pismenosti, a to su:

1. Svijest o informacijskoj pismenosti
2. Sposobnost definiranja informacijske potrebe koja nastane kada treba donijeti odluku ili riješiti problem
3. Sposobnost otkrivanja je potrebna informacija ili ne, tj. Pronalaženje potrebne informacije ako ona postoji
4. Sposobnost pronalaženja potrebne informacije
5. Sposobnost kreiranja potrebne informacije, tzv. "kreiranje novog znanja"
6. Sposobnost punog razumijevanja pronađene informacije
7. Sposobnost organiziranja, analize, interpretacije i evaluacije informacije te vrednovanja izvora
8. Sposobnost komuniciranja i prezentiranja informacije drugima pomoću adekvatnih medija

¹⁹ Usp. Big6 URL: <http://big6.com/pages/about/big6-skills-overview.php> (21-08-2016)

9. Znanje kako iskoristiti informacije za rješavanje problema ili donošenje odluke
10. Znanje o tome kako zaštititi, spremi, zapisati i arhivirati informaciju za ponovno korištenje
11. Znanje o tome kako postupiti s informacijom kada više nije potrebna te znanje o tome kako zaštititi informaciju od zloupotrebe²⁰

²⁰ Usp. Horton Jr, Forest Woody. Understanding Information Literacy. UNESCO. URL: <http://www.uis.unesco.org/Communication/Documents/157020E.pdf> (22-08-2016)

3. Informacijska pismenost u visokom obrazovanju

Neke od ključnih riječi ovoga rada su promjena i razvoj. Jedna utječe na drugu i nemoguće ih je promatrati odvojeno. Stoga ćemo se u ovom poglavlju osvrnuti na to kako razvoj i primjena novih tehnologija utječu na promjene u učenju i obrazovanju. Razvojem tehnologije dolazi do svojevrsne hiperinflacije informacija. Informacije nisu više samo tekstualne, već ih pronalazimo u različitim formatima, medijima i oblicima. Jedna od posljedica informacijske hiperinflacije porast je potrebe za razlikovanjem i evaluacijom informacija. Na osnovu iščitane literature zaključujemo kako je potrebno razviti nove sposobnosti u pronalaženju informacija kao i nove strategije učenja. Potrebno je provesti evaluaciju pronađenih informacija te pokušati otkriti motive i potencijalne skrivene poruke iza informacija koje smo pronašli.²¹

Promjene su vidljive i u samom procesu učenja, napušta se tradicionalno učenje, suhoparno reproduciranje naučenog teksta postaje prošlost, a stvara se potreba za kritičkim razmišljanjem.

Sama struktura informacija također se mijenja. U današnje vrijeme svi imamo mogućnost kreiranja informacija u digitalnom okruženju, stoga informacije gube tradicionalnu strukturu i hijerarhiju. Upravo iz tog razloga bitno je odgovorno evaluirati informacije te obučavati nove generacije o metodama evaluacije i poticati ih na kritičko razmišljanje.

3.1. Obrazovanje za informacijsku pismenost

Zamislimo li se nakratko, shvatit ćemo da je upravo obrazovanje jedan od glavnih čimbenika da se društvo razvija, da se prilagodi promjenama koje donosi ovo informacijsko doba te da usvoji znanja koja su potrebna da se normalno funkcionira u istome. U današnje doba javlja se pojava za novim modelom obrazovanja koji se temelji na informacijskim resursima. Izuzetno je bitno paralelno razvijati i informacijske i informatičke kompetencije, ali i razumjeti razlike među njima.

Razlike između tradicionalnog i suvremenog obrazovanja su jasno vidljive. „Tradicionalno obrazovanje temelji se na obrazovnoj paradigmi, a zove se model reprodukcije znanja koji polazi od pretpostavke o znanju kao cilju koji treba postići i suvremeno obrazovanje

²¹ Usp. Lent, Kathleen Margaret. *Flesh and Bone: Information Literacy, Teaching, and the Connected Classroom.* // *Teaching, Learning & Technology* 7(2002) str. 11. URL: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED464624.pdf> (23-08-2016)

gdje je potrebno učiniti pomak od modela reprodukcije znanja prema modelu izgradnje znanja.²² U procesu napredovanja svakog pojedinca unutar obrazovnog sustava izuzetno je bitno da svaki pojedinac uloži vrijeme i energiju u prikupljanje dodatnih informacija, a ne samo onih koje uči na satu. Kako bi to mogao mora biti informacijski pismen. Što znači da ih je potrebno učiti kako samostalno istraživati, pretraživati, zaključivati i učiti. Na Filozofskom fakultetu se studenti obrazuju za buduće profesore i nastavnike. Dakle, oni će uskoro biti temelj društva i oni sami moraju naučiti kako podučavati koristeći sve prednosti koje tehnologija pruža. Autorica ovoga rada smatra kako je na Odsjeku za informacijske znanosti tehnologija zauzela važnu ulogu, ali nažalost na ostalim odsjecima to nije slučaj.

Profesorica Hoič Božić u svom radu ističe kako je jedan od načina za razvijanje, ali i za utvrđivanje stupnja informacijske pismenosti studenata jest i izrada seminarskih radova. „Seminari služe za nadgledanje i provjeru napretka studenta u pronalaženju informacije, njihovoj analizi i vrednovanju te objedinjavanju i objavljivanju kao cjelovitih radova.,²³ Za to se kao izvor informacija ne uzimaju samo knjige i koristi klasična literatura predviđena za to, već se danas informacije pronalaze na Internetu i to samo jednim pravim upitom i klikom miša. Stoga studente treba na sve upućivati i dati im do znanja gdje sve mogu pronaći relevantnu informaciju.

Svi bi članovi akademske zajednice trebali poticati obrazovanje za informacijsku i informatičku pismenost, kako bi nam svima bilo lakše komunicirati. Mišljenja sam kako bi na državnoj maturi i prijemnim ispitima trebali inzistirati na određenoj razini informacijske pismenosti, naime, bitno je poticati uvrštavanje metoda informacijskog i informatičkog obrazovanja u nastavne programe na razini fakulteta, srednjih, pa i osnovnih škola. Educirati ih korak po korak kako bi došli do onog što ih zanima. Ovo bi bila svojevrsna osnova koju bi svi trebali posjedovati, a ono što bi proizlazilo iz toga i koliko, ovisi upravo o samom pojedincu. Nove strategije poučavanja su nužne u informacijskom opismenjavanju. Potrebno je opismeniti učenike u svim aspektima te ih poučiti radu s novom informacijskom tehnologijom, i svim alatima za učenje njima dostupnim. U tome se polazi od toga da se studentima ne pruži gotova literatura ili potrebni sadržaji za određene zadatke, već da im se pruži širok raspon zadataka koji obuhvaćaju informacijsku pismenost i razumijevanje nekih protokola u komunikaciji. Također ih

²² Hoič – Božić, Nataša. Razvoj informacijske pismenosti studenata kroz izradu seminarskih radova. // Edupoint (3)2003. URL: <http://edupoint.carnet.hr/casopis/17/clanci/2.html> (21-08-2016)

²³ Isto

treba upoznati s nizom strategija koje su im potrebne da bi uspješno učili, tj. da bi naučili kako učiti²⁴.

U svom članku Kathleen Margaret Lent govori o tri osnovne smjernice koje slijedi u vlastitom poučavanju studenta. Potrebno je:

- Kontekstualizirati zadatke
- Uvesti korištenja informacijske tehnologije u sve zadatke, ne samo kao poseban zadatak
- Koristiti informacijske alate u komunikaciji sa studentima

Prilikom poučavanja studenata Lent ističe kako svojim studentima ne daje zadatke kojima je vrhunac i osnovni cilj jedan završni rad, već vodi studente kroz stvaranje teme, postavljanje pitanja vezanih uz temu, pronalaženje određene literature te konačno stvaranje gotovog dokumenta i u konačnici prezentacije odrađenog rada. U svom radu naglašava i važnost učenja na daljinu, koje je nemoguće bez informacijske pismenosti, koje lagano postaje sve zastupljenije u modernom obrazovnom sustavu. Kod tog tipa učenja uspjeh ovisi o samomotivaciji i samostalnom radu učenika. Dolazi do nestajanja tradicionalnog odnosa učitelja i učenika i dolazi do novih odnosa između virtualnih učitelja i učenika. Tradicionalne učionice nestaju, tradicionalni ispiti nestaju i stvara se mogućnost obrazovanja bez obzira na prostor i vrijeme i učenje postaje dostupno svima, zapravo ne svima samo onima koji su informacijski pismeni.

3.2. Uloga fakulteta u procesu informacijskog opismenjavanja – primjeri Sjeverna Dakota i Oberlin koledž

Iako je većina akademskih institucija svjesna važnosti i nužnosti razvijanja informacijskih vještina, financijska situacija je glavni čimbenik koji utječe na broj osoblja, najčešće knjižničnog, koje se bavi promoviranjem i educiranjem informacijskih vještina. Visokoškolski knjižničari najčešće individualno rade s korisnicima i tako ih informacijski opismenjavaju, ali to iziskuje puno vremena i samo se manji dio korisnika može tako educirati. Kako bi nadišli tu situaciju neke akademske institucije osmislile su programe kako uvrstiti

²⁴Usp. Lent, Kathleen Margaret. Nav. dj. Str. 13.

informatijsku pismenost u kurikulum. Važnu posredovnu ulogu u tom procesu imaju knjižničari u visokoškolskim ustanovama.²⁵

3.2.1. Primjer Sjeverna Dakota

Osoblje iz knjižnice Mundt koja djeluje u državi Sjeverna Dakota zaključili su kako su fakulteti kritična mjesta za postizanje informacijske pismenosti kod pojedinaca. Bitno je informacijsku pismenost integrirati u kurikulum kako bi se kroz formalno obrazovanje nametnule vještine informacijske pismenosti koja se smatra temeljem za cjeloživotno obrazovanje. Napominju kako je bitno zainteresirati i obrazovati profesore za informacijsku pismenost. Samo tako i oni će biti kvalitetni edukatori i prenijeti svoje znanje na studente. Prijedlog je da se pri knjižnici osnuje odbor koji bi vršio provjeru informacijske pismenosti među fakultetskim osobljem. Ujedno odbor bi bio zadužen i za obrazovanje pojedinaca, najprije unutar fakultetskog osoblja, a nakon toga bi znanje prenosili i studentima. Uloga odbora je osmisliti treninge koji bi se konstantno odvijali i koji bi bili prilagođeni vremenu nastavnog osoblja. Knjižnično osoblje osmislilo bi skripte, mrežne dokumente i ostale materijale koji bi omogućili nastavnom osoblju da lakše svlada vještinu informacijske pismenosti.²⁶

3.2.2. Primjer Oberlin koledž

Knjižničari s Oberlin koledža primijenili su malo drugačiji pristup. Također, svjesni važnosti informacijskog opismenjavanja, predstavili su niz iscrpnih radionica koje su podijelili u nekoliko tema:

- Informacijski izvori i strategije pretraživanja
- Standardni izvori referenci
- Organizacija kataloga i baza podataka
- Efektivno pretraživanje baza podataka
- Elektronički indeksi
- Lexis / Nexis i ostale baze podataka s cjelovitim tekstom

²⁵ Usp. Eisenberg, Michael B.; Lowe, Carrie A.; Spitzer, Kathleen L. Information literacy: essential skills for the information age. Westport, London: Libraries unlimited, 2004. Str. 138.

²⁶ Isto.

- Alati za pretraživanje mreže
- Vladini dokumenti
- Informacijska pismenost u kurikulumu

Nakon što su prošli kroz sve navedene teme organizirana je radionica na temu integriranja vještina informacijske pismenosti u postojeće kolegije. Radionice su izvrsno prihvaćene od strane fakultetskog osoblja koji zaključuju kako su radionice tog tipa odličan poligon za stjecanje bolje razine informacijske pismenosti. Ujedno radionice su fakultetskom osoblju otvorile oči o važnosti sudjelovanja kompletnog nastavnog osoblja, a ne samo knjižničara, u procesu informacijskog opismenjavanja.²⁷

3.3. Izazovi visokoškolskog obrazovanja u digitalnom okruženju

Mogućnosti koje sa sobom nosi digitalni razvoj konstantno mijenja odnos studenata prema obrazovanju. Razvojem tehnologije dolazi do posljedične hiperinflacije informacija što iziskuje sve više znanja prilikom prepoznavanja relevantnih informacija. Obrazovni sustav sve više oblikuju internet i nove informacijsko – komunikacijske tehnologije koje ulaze u sve pore društva. Navedena hiperinflacija informacija uzrokuje povećanu količinu neobjektivnih, neistinitih i nekompetentnih izvora za čiju analizu je potrebno imati određena znanja i kompetencije. Kod tiskanih izvora postojala je određena doza kontrole koja se u mrežnom okruženju uvelike izgubila. Dolazimo do svojevrsnog paradoksa, povećanjem dostupnosti informacija dobivamo sve manje i manje znanja, barem onog kvalitetnog. Upravo je to filtriranje informacija glavni izazov obrazovanja u digitalnom okruženju. Stoga je potrebno ulagati energiju u obrazovanje studenata za kvalitetno pretraživanje mrežnih izvora. Jer snalaženje u novom okruženju u kojem smo okruženi hrpom bespotrebnih i nerelevantnih izvora je otežano i potrebno je svladati vještine koje omogućuju pristup, selektiranje, vrednovanje i svrsishodnu upotrebu informacija, a sve s ciljem nastanka novog znanja.²⁸

Digitalni svijet je realnost, a ne pitanje izbora. U akademskom svijetu ga trebaju prihvatiti kao neizbježnu stvarnost i aktivno se uključiti u prilagođavanje promjenama. Naime, mrežni sadržaji su postali prvi izbor većine studenata prilikom izvršavanja studentskih obveza.

²⁷ Usp. Isto. Str. 139.

²⁸ Usp. Dizdar, Senada. Ispitivanje percepcije studenata Univerziteta u Sarajevu o kvaliteti znanja do kojeg dolaze putem Interneta. URL: <http://elibrary.matf.bg.ac.rs/bitstream/handle/123456789/2037/020%2520DIZDAR.pdf?sequence=1> (09-08-2016)

Zanimljivo bi bilo proučiti postoji li razlika u kvaliteti radova koji se referiraju na tradicionalne izvore u usporedbi s onima koji se temelje na mrežnim izvorima.

3.4. Uloga knjižnice u informacijskom opismenjavanju studenata

Tijekom studiranja na Filozofskom fakultetu u Osijeku od profesora smo često mogli čuti kako knjižnice moraju imati važnu ulogu u unaprjeđivanju akademskog obrazovanja, ali i u poticanju i provođenju informacijskog opismenjavanja profesora i studenata te aktivnijeg uključivanja knjižnica u nastavu. Kompetentni i sposobni knjižničari mogu uvelike pomoći prilikom razvijanja informacijskih kompetencija kod svih sudionika obrazovnog procesa. Neposredno, tako bi knjižničari popravili i svoj imidž među studentskom populacijom. Ideja je da knjižnice postanu „središta za nastavne izvore i pomagala“ i da imaju bitnu ulogu u obrazovnom procesu. Njihova uloga bi bila povećanje kvalitete nastavnog procesa, ali i određene uštede koje bi nastale centralizacijom. Naime, sprega između knjižničara i profesora, koji sve više postaje „moderator“ u procesima učenja, a ne predavač, je budućnost obrazovnog procesa.

„Modernim“ profesorima usluge kompetentnog knjižničara mogu i trebaju biti čvrsto uporište za unapređenje nastavnog procesa, ali i za lakše izvođenje nastave. Knjižničari se zbog svog interdisciplinarnog znanja i iskustva u pretraživanju informacija mogu nametnuti kao katalizatori pedagoških inovacija.²⁹ Ipak, konstantno promovirajući nove metode učenja, u svemu ovome ne smijemo podcijeniti i zaboraviti mogućnosti i prednosti tradicionalnog načina poučavanja. Kako bi postigli sve navedeno, akademski knjižničari moraju biti na višoj razini informacijske pismenosti od većine članova akademske zajednice. Naime, tijekom povijesti knjižničari su imali ulogu posrednika između znanja pohranjenog u knjižnici i korisnika i u većini slučajeva knjižničari su morali biti mnogo obrazovaniji od korisnika kako bi ga mogli usmjeriti na kvalitetne izvore, no razvojem i napretkom tehnologije znanje koje je pohranjeno u knjižnici postaje samo mali dio svjetskog znanja i knjižničari moraju razvijati dodatne vještine i znanja koja će prenositi na svoje korisnike kako oni ne bi više bili samo pasivni primatelji znanja, već aktivni korisnici sustava za pretraživanje informacija.³⁰ Nameće se jedno od najvažnijih pitanja, kako obučiti akademske knjižničare da postanu kvalitetni „mentori“. Odgovore na ta pitanja moramo tražiti u programima studija fakulteta koji obrazuju knjižničare,

²⁹ Usp. Aparac – Jelušić, Tatjana; Petr, Kornelija. Obrazovanje na daljinu i podrška knjižnica. // Edupoint 29 (4)2004. URL: http://edupoint.carnet.hr/casopis/broj-02/clanak-03/moguci_model.pdf (26-08-2016)

³⁰ Usp. Stropnik, Alka. Knjižnica za nove generacije: virtualni sadržaji i usluge za mlade. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013. Str. 48.

a sudeći prema programima koje su na Filozofskom fakultetu bili aktualni za vrijeme studiranja autorice ovoga rada, snažnost obrazovanja za informacijsku pismenost je prepoznata i dosta se radi na informacijskom opismenjavanju budućih informatologa i knjižničara. Naravno uloga cjeloživotnog obrazovanja, dodatnih edukacija, seminara i kongresa kojih zaista ima mnogo u kombinaciji s osobnom motivacijom ključna je stvar za stvaranje modernog knjižničara koji će biti kvalitetna podrška profesorima.

Osim educiranog i motiviranog knjižničara bitne su i promjene unutar organizacije samih knjižnica, naime, umrežene knjižnice (unutar sveučilišta, unutar određenog znanstvenog područja ili na regionalnoj razini) maksimiziraju iskorištavanje svih raspoloživih izvora znanja i informacija u svrhu pokretanja novih službi i usluga, poput online tečajeva za informacijsko pretraživanje, tečajeva za napredna pretraživanja ili pretraživanja online baza podataka i sl. Povijesno gledano, knjižnice imaju prirodnu ulogu za osiguravanju pristupa i korištenju informacija korisnicima, ujedno, knjižnice su dužne pomoći svojim korisnicima pri rješavanju njihovih informacijskih potreba i pomoći im u boljem razumijevanju informacija. Tu se nalazi i njihova uloga u sudjelovanju u procesima medijskog opismenjavanja mladih i odraslih korisnika.³¹

Knjižnica je informacijsko, medijsko, kulturno i komunikacijsko središte škole, mjesto razvoja osobnog i kulturnog identiteta kako studenata, tako i fakultetskih profesora. Namijenjena je svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa i osigurava stručnu potporu za potrebe redovite nastave, ali i izvannastavnih aktivnosti. Kroz raznolike programe knjižnica bi u suradnji s nastavnim osobljem trebala poticati studente na samostalno istraživanje, promišljenu upotrebu raznih izvora znanja s ciljem stvaranja studenata koji kritički pristupaju problemu, promišljaju o kvaliteti izvora informacije te su spremni za sve izazove koje donosi proces cjeloživotnog učenja.

³¹ Usp. Moody, Kim E. A constructivist approach to media literacy education: The role of the library. // World library and information congress: 75th ifla general conference and council, 23-27 August 2009, Milan, Italy. URL: <http://www.ifla.org/past-wlic/2009/94-moody-en.pdf> (12-08-2016)

4. Istraživanje percepcije studenata Filozofskog fakulteta u Osijeku o vlastitoj informacijskoj pismenosti

4.1. Uvodno o Filozofskom fakultetu u Osijeku

„Filozofski fakultet u Osijeku svojim je zemljopisnim položajem određen kao međunarodno znanstveno središte humanističkih i društvenih istraživanja u ovom dijelu Europe. Blizina triju državnih granica Filozofski fakultet u Osijeku čini okosnicom humanističkih i društvenih studija kojima gravitiraju pristupnici iz Republike Hrvatske, ali i država u okruženju.“³²

Povijesno gledano, tradicija visokog školstva u Osijeku seže u 18. stoljeće i vezana je uz franjevački red koji osniva učilišta Studium Philosophicum Essekini (1707. – 1780.) i Studium Theologicum Essekini (1724. – 1783.). Na tim je korijenima utemeljen i Filozofski fakultet u Osijeku.³³

Danas se na Filozofskom fakultetu u Osijeku mogu studirati jednopredmetni studiji na prediplomskom i diplomskom studiju: Psihologija, Hrvatski jezik i književnost, Njemački jezik i književnost, Informatologija, Ustrojena su i tri poslijediplomska jenoredmetna doktorska studija: Poslijediplomski sveučilišni studij Jezikoslovlje, Poslijediplomski studij Književnost i kulturni identitet, Poslijediplomski sveučilišni studij pedagogije. te dvopredmetni prediplomski

Te dvopredmetni prediplomski i diplomski studiji: Hrvatski jezik i književnost, Njemački jezik i književnost, Engleski jezik i književnost, Mađarski jezik i književnost, Povijest, Pedagogija i Filozofija, Informatologija, Nakladništvo, Informacijska tehnologija. Ukupno je ustrojeno 11 sveučilišnih preddiplomskih i 11 diplomskih studija. Navedeni se studiji izvode pri odsjecima, katedrama i studijima na kojima u ovom trenutku rade 133 nastavnika: 21 redovitih profesora, 19 izvanrednih profesora, 45 docenata, 5 viših predavača, 1 predavač, 5 viših lektora, 5 lektora, 19 poslijedoktoranata, 14 asistenata i 6 znanstvenih novaka.³⁴

Različitost i raznovrsnost studijskih programa bogatstvo je i komparativna prednost na kojima je utemeljen Filozofski fakultet u Osijeku.

Misija je Filozofskoga fakulteta u Osijeku: „mi stvaramo nova znanja i stručnjake iz humanističkih i društvenih znanosti. U svom radu povezujemo tradiciju i inovativnost, kvalitetu i

³² Dariah-hr. URL: <http://dariah.hr/hr/partneri/filozofski-fakultet-sveucilista-u-osijeku/> (08-08-2016)

³³ Usp. Filozofski fakultet u Osijeku. URL: <http://sokrat.ffos.hr/ff-info/studiji.php> (08-08-2016)

³⁴ Usp. Filozofski fakultet u Osijeku. URL: <http://www.ffos.unios.hr/nastavnici> (30-09-2016)

odgovornost i razvijamo partnerske odnose.“ Temeljna vizija Filozofskog fakulteta je „unapređenjem znanstvenog i stručnog rada te kvalitetnom izvedbom nastavnih programa biti prepoznatljivo nacionalno i vodeće regionalno središte koje sustavno razvija i podiže ugleda društveno–humanističkih znanosti”³⁵. Stjecanjem znanja na Filozofskom fakultetu u Osijeku osposobljavaju se budući stručnjaci za profesionalan i odgovoran individualan i timski rad u zajednici. Strategija Filozofskoga fakulteta polazi od zamisli Fakulteta kao snažnog regionalnog, međunarodnog te nacionalnog društveno-humanističkog središta, usmjerenog na sustavno razvijanje i unapređivanje znanstveno-istraživačkih jedinica i izvedbu nastavnih programa koji studentima osiguravaju stjecanje znanja i vještina primjerenih izazovima suvremenog društva³⁶.

4.2. Cilj istraživanja, istraživačka pitanja i hipoteza istraživanja

Cilj je istraživanja istražiti percepciju studenata Filozofskog fakulteta o vlastitoj razini informacijske pismenosti kako bi se otkrili indikatori i postavile smjernice za daljnji proces informacijskog opismenjavanja studenata na Filozofskom fakultetu u Osijeku. Ujedno je cilj dobiti informaciju to tome na kojoj razini studiranja studenti imaju percepciju da imaju najvišu razinu informacijske pismenosti.

Upitnik će poslužiti kako bi se došlo do odgovora na sljedeća istraživačka pitanja:

1. Smatraju li ispitani studenti Filozofskog fakulteta u Osijeku da posjeduju visoku razinu informacijske pismenosti i da im treba pomoć pri pretraživanju?
2. Smatraju li ispitani studenti Filozofskog fakulteta u Osijeku da znaju prepoznati i vrednovati kvalitetnu informaciju?
3. Smatraju li ispitani studenti diplomskih studija da imaju višu razinu informacijske pismenosti od onih na preddiplomskim razinama.
4. Smatraju li ispitani studenti Informatologije da imaju višu razinu informacijske pismenosti od studenata na ostalim smjerovima.

Pitanja su sastavljena na temelju modela i standarda spomenutih u drugom poglavlju ovoga rada. Pitanjima se utvrđuje razina percepcije ispitanika studenata Filozofskog fakulteta u Osijeku o razini vlastite informacijske pismenosti.

³⁵. Filozofski fakultet u Osijeku. URL: <http://www.ffos.unios.hr/misija-i-vizija> (30-09-2016)

³⁶ Usp. isto

S obzirom na prethodno proučenu literaturu i uočene karakteristike studenata, vezano uz ispitanike, postavljaju se sljedeće hipoteze:

1. studenti Filozofskog fakulteta u Osijeku imaju visoko mišljenje o vlastitoj razini informacijske pismenosti
2. studenti Filozofskog fakulteta misle da znaju prepoznati kvalitetne informacije
3. studenti diplomskih studija smatraju da su informacijski pismeniji od studenata preddiplomskih studija
4. studenti Informatologije misle da imaju višu razinu informacijske pismenosti od ostalih smjerova.

4.3. Instrument istraživanja

Temeljni dio ovoga rada je istraživanje percepcije studenata Filozofskog fakulteta u Osijeku o vlastitoj informacijskoj pismenosti. Na početku ovog poglavlja najprije je potrebno definirati osnovne pojmove i metodologiju. „Istraživanje je unaprijed osmišljen, logičan i sustavan proces kojim povezujemo mišljenja i iskustva, dolazimo do (novih) spoznaja i povećavamo znanje.“³⁷ Koliko god neko područje bilo istraženo, poput informacijske pismenosti, uvijek je moguće koristeći različitu literaturu i fokusirajući se na određeno područje doći do novih spoznaja i znanja ili do potvrđivanja već definiranih teorija. Istraživanje za potrebe ovoga rada je provedeno tijekom kolovoza i rujna 2016. godine na uzorku od 169 studenata (10% ukupno upisanih studenata 2015. godine.)³⁸ Metoda koja je odabrana za istraživanje percepcije studenata Filozofskog fakulteta o vlastitoj informacijskoj pismenosti je metoda ankete. Kao jedna od najčešće korištenih metoda je odabrana radi njezinih prednosti, a to je što je proces prikupljanja jednostavan i brz te ne iziskuje nikakve financijske troškove. Anketa se definira kao „prikupljanje podataka ispitivanjem uz primjenu posebnog instrumenta – anketnog upitnika. Upitnik predstavlja unaprijed određenu listu pitanja koja postavljamo ispitaniku.“³⁹ Upitnik koji je kreiran za potrebe istraživanja u okviru ovoga rada sastoji se od ukupno 5 pitanja, od kojih je 4 pitanja zatvorenog tipa i jedno pitanje otvorenog tipa. Anketni upitnik izrađen je u Microsoft Wordu i Google Forms alatu, dio je isprintan i distribuiran osobno u prostoru knjižnice

³⁷ Tkalec Verčić, Ana; Sinčić Ćorić, Dubravka; Pološki Vokić, Nina. Priručnik za metodologiju istraživačkog rada: kako osmisliti, provesti i opisati znanstveno i stručno istraživanje. Zagreb: M.E.P.,2010. Str. 1.

³⁸ Usp. Filozofski fakultet u Osijeku. URL: <http://www.ffos.unios.hr/sustav-za-kvalitetu/studentska-anketa>

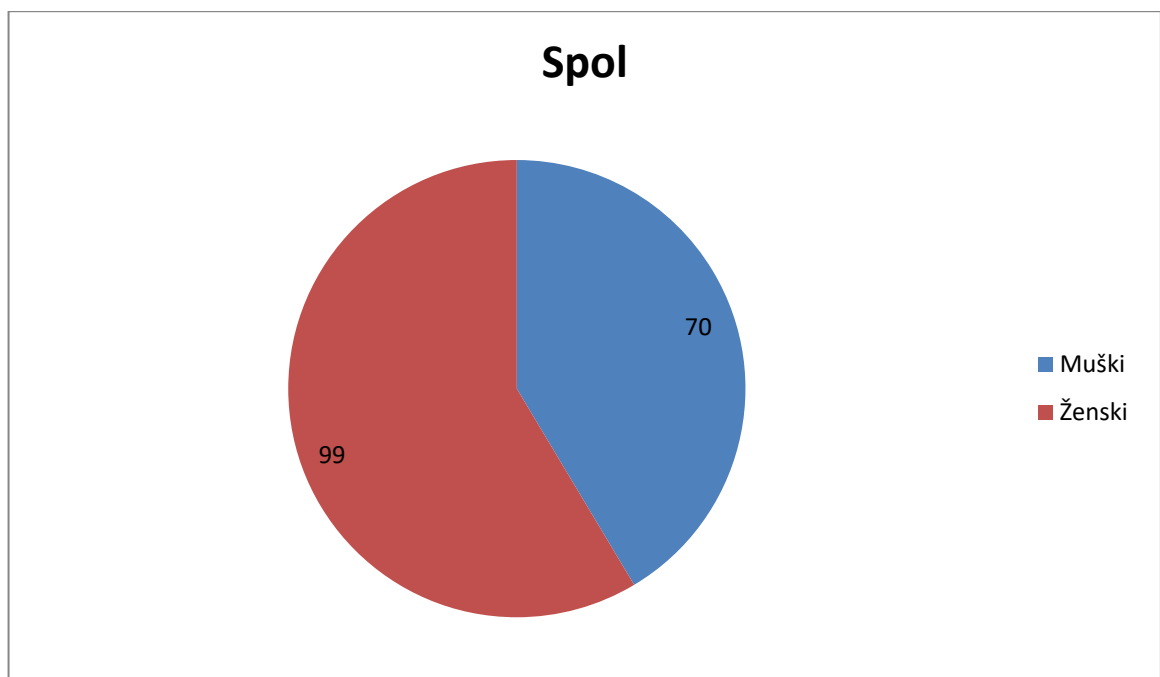
³⁹ Isto. Str. 103.

Filozofskog fakulteta, a dio je proveden putem Google Forms alata i distribuiran je putem e-maila na mailing liste koje su dobivene od strane predstavnika studenata na svakoj studijskoj godini.

Podaci su obrađeni korištenjem metoda deskriptivne statistike pomoću aplikacije Excel. Ista je aplikacija korištena za grafičko prikazivanje podataka.

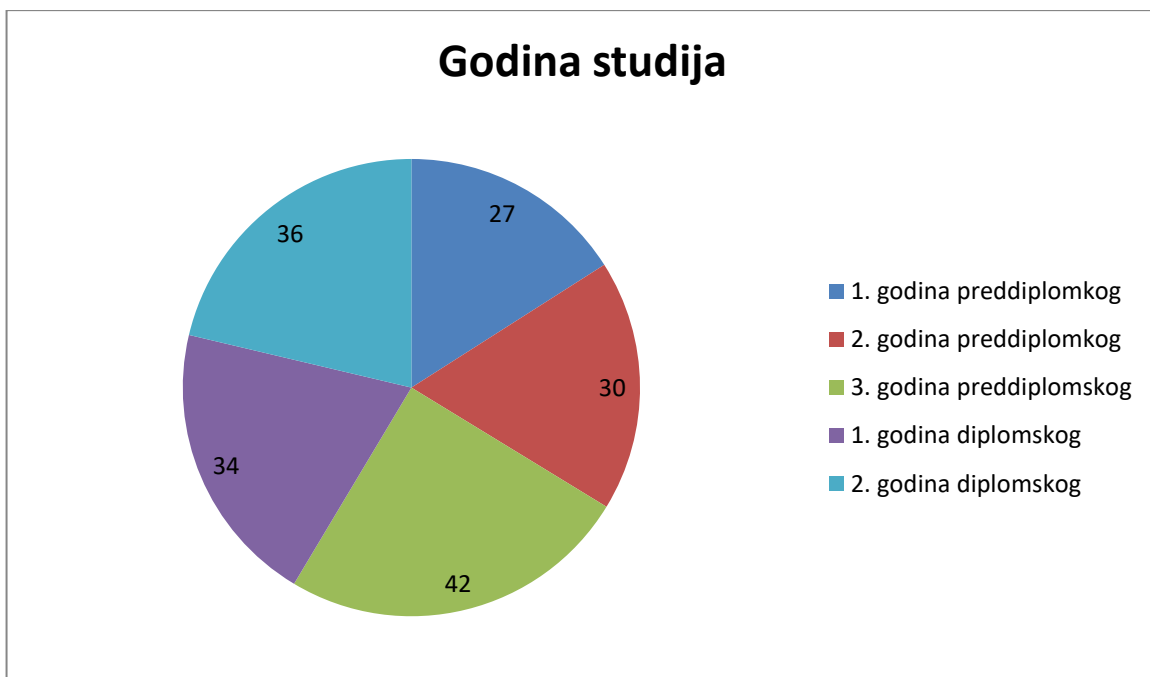
4.4. Opis uzorka

Anketom je obuhvaćeno ukupno 169 studenata Filozofskog fakulteta u Osijeku. Većinu ispitanika čine osobe ženskog spola, njih 99 (59 %), dok je ukupno 70 osoba muškog spola, tj. njih 41 %.

Slika 1. Grafički prikaz ispitanika prema spolu

Prema razini studija većina ispitanika su na 3. godini preddiplomskog studija, a najmanje ih je s 1. godine preddiplomskog studija.

Slika 2. Grafički prikaz ispitanika prema godini studija

Tablica 1. Prikaz ispitanika prema godini studija

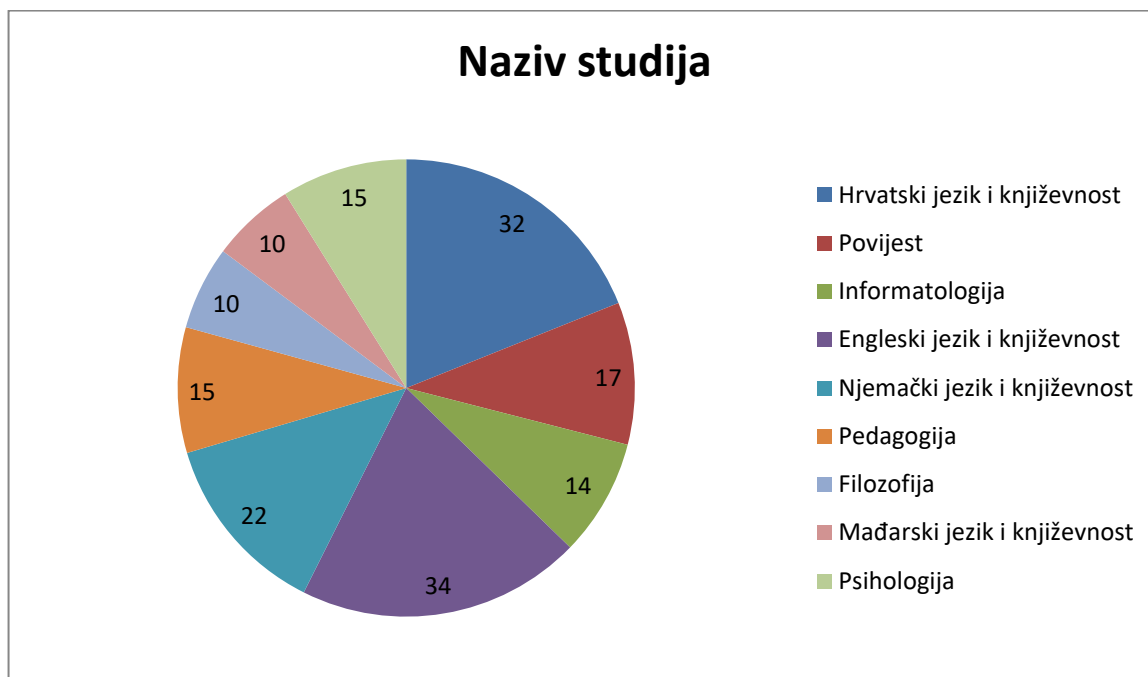
Godina studija	Broj ispitanika
1. godina preddiplomskog studija	27 (16%)
2. godina preddiplomskog studija	30 (18%)
3. godina preddiplomskog studija	42 (25%)
1. godina diplomskog studija	34 (20%)
2. godina diplomskog studija	36 (21%)

Za potrebe ovoga istraživanja analizirani su ispitanici studenata sa slijedećih studija:

Tablica 2. Prikaz ispitanih studenata prema nazivu studija

Naziv studija	Broj ispitanika
Hrvatski jezik i književnost	32
Povijest	17
Engleski jezik i književnost	34
Njemački jezik i književnost	22
Pedagogija	15
Filozofija	10

Psihologija	15
Informatologija	14
Mađarski jezik i književnost	10

Slika 3. Grafički prikaz ispitanika prema nazivu studija

4.5. Rezultati istraživanja

4.5.1. Percepcija svih ispitanika o vlastitoj informacijskoj pismenosti

Nakon pitanja koja su imala svrhu općeg upoznavanja ispitanika, slijede pitanja pomoću kojih ćemo saznati više o percepciji studenata Filozofskog fakulteta o razini vlastite informacijske pismenosti. Na pitanja su odgovarali zaokružujući razinu slaganja s ponuđenom tvrdnjom.

Na tvrdnju „Znam prepoznati vlastitu informacijsku potrebu“ većina ispitanika (90 ispitanika, tj. 53%) je zaokružilo razinu 4 - donekle se slažem. Prema većini standarda prikazanih u drugom poglavlju ovoga rada prepoznavanje informacijske potrebe je prva vještina koju mora posjedovati informacijski pismena osoba. Ohrabruje činjenica da većina ispitanika vjeruje kako zna prepoznati svoju informacijsku potrebu što je temelj informacijske pismenosti. Nakon

prepoznavanja informacijske potrebe sljedeća vještina koja karakterizira informacijski pismenu osobu je sposobnost odabira pravilne strategije i pronalaženje informacija. Percepciju razine navedenih vještina provjeravali smo pomoću odgovora na tvrdnje: „Znam samostalno pronaći informacije koje mi trebaju“ većina ispitanika (89 ispitanika, tj. 52,7%) je zaokružilo razinu 4 - donekle se slažem. Samostalnost prilikom pronalaženja informacija je vrlo bitna, no također važno je i znati kada treba tražiti stručnu pomoć pri pretraživanju informacija. Zanimljivo je kako je na tvrdnju „Trebam pomoć prilikom pretraživanja informaciju“ samo 40% ispitanika odgovorilo potvrdno, odgovor 4 ili 5, dok većina ispitanika nije sigurno treba li pomoć prilikom pretraživanja. Slični rezultati su i za tvrdnju „Trebam pomoć pri pretraživanju informacija“, naime 40 % nije sigurno treba li pomoć dok je samo 25% ispitanika sigurno da ne treba pomoć prilikom pretraživanja. Odgovori na tvrdnju „Dobro se snalazim u knjižničnim katalogima i bazama podataka“ s kojom se slaže, odgovori 4 ili 5, 68% ispitanika pokazuju kako većina studenata ipak smatra da dobro poznaje metode pretraživanja knjižničnih kataloga i da ne trebaju pomoć stručnih osoba. No ukoliko promotrimo odgovore na tvrdnje: „Poznate su mi online baze podataka (EBSCO, Emerald) 43% potvrdnih odgovora i „Poznati su mi Booleovi operateri AND, OR, NOT“ 30% potvrdnih odgovora uviđamo kako je percepcija o samostalnosti pri pretraživanju puno veća od stvarne razine samostalnosti. Naime, poznavanje pretraživanja online baza podataka i korištenje Booleovih operatera prilikom pretraživanja neke su od osnovnih vještina informacijski pismene osobe. Pitamo se kako osobe koje smatraju da samostalno mogu pronaći informacije koje im trebaju ne smatraju da dovoljno dobro poznaju pretraživanje online baza podataka i nisu sigurni u svoju razinu poznavanja Booleovih operatera.

Nakon pronalaska informacija potrebno je prepoznati korisne informacije i vrednovati ih kako bi se razlučile korisne i relevantne od onih koje to nisu. Kako bi dobili više informacija o percepciji studenata o vrednovanju pronađenih informacija tražili smo da nam ocjene razine slaganja sa slijedećim tvrdnjama. Na tvrdnju „Znam vrednovati informacije koje pronađem“ većina ispitanika (85 ispitanika, tj. 50%) je zaokružilo razinu 4 - donekle se slažem. To je prilično visok postotak i zanimljivo bi bilo saznati na koji način studenti vrednuju informacije koje pronađu kada su u tako velikom postotku uglavnom sigurni da odabiru kvalitetne informacije. Ujedno, Na tvrdnju „Nemam problema s razumijevanjem rezultata pretraživanja“ većina ispitanika njih 87 tj. 52% je zaokružilo razinu 4 – donekle se slažem, a na tvrdnju „Znam prepoznati meni značajne informacije“ većina ispitanika njih 79 tj. 47% je zaokružilo razinu 5 – u potpunosti se slažem. Uvjerenost studenata u vlastitu sposobnost prepoznavanja kvalitetnih informacija je vrlo visoka. Razloge tome možemo naći u odrastanju s tehnologijom i vjerujemo

kako studenti koji spadaju u tzv. Google generaciju poznaju tehnologiju i vjeruju u svoje kompetencije pri pretraživanju informacija. Uz sposobnost prepoznavanja kvalitetnih informacija bitna je i primjena informacija na odgovarajući način. Na tvrdnju „Znam primijeniti informacije na odgovarajući način“ većina ispitanika (80 ispitanika, tj. 46%) je zaokružilo razinu 4 - donekle se slažem. Vrlo visok postotak studenata koji se slažu s navedenom tvrdnjom potvrđuje teoriju kako studenti imaju visoko mišljenje o svom snalaženju u mrežnom okruženju koje im je puno prirodnije od onog realnog. Navedeno potvrđuju i odgovori na tvrdnju „U potrazi za informacijama najkorisnije su mi internetske tražilice“ 88% potvrdnih odgovora i „Kod pisanja radova češće koristim mrežne izvore nego tiskane“ 75% potvrdnih odgovora. Pod potvrdni odgovor smatramo odgovor razine 4 ili 5.

Na možda i najbitniju tvrdnju u cijelom istraživanju „Smatram se informacijski pismenom osobom“ većina ispitanika njih 91 tj. 54% je zaokružilo razinu 5 – u potpunosti se slažem. Očekivano visok postotak potvrdio je kako studenti imaju visoko mišljenje o razini vlastite informacijske pismenosti. Kao što smo i ranije naveli odrastanje uz tehnologiju usadilo je veliku razinu samopouzdanja među studentima. Koliko je to dobro, toliko je i loše. Odrastanje uz tehnologiju među mladima stvorilo je fenomen brze izmjene informacija, hiperinflacije informacija i površnog pregledavanja informacija. Iz tog razloga potrebno je konstantno razvijati vještine za informacijsku pismenost kako bi se što bolje snašli u toj informacijskoj buci. Stupanj slaganja 1 = uopće se ne slažem 2 = donekle se ne slažem 3 = niti se slažem niti se ne slažem 4 = donekle se slažem 5 = u potpunosti se slažem.

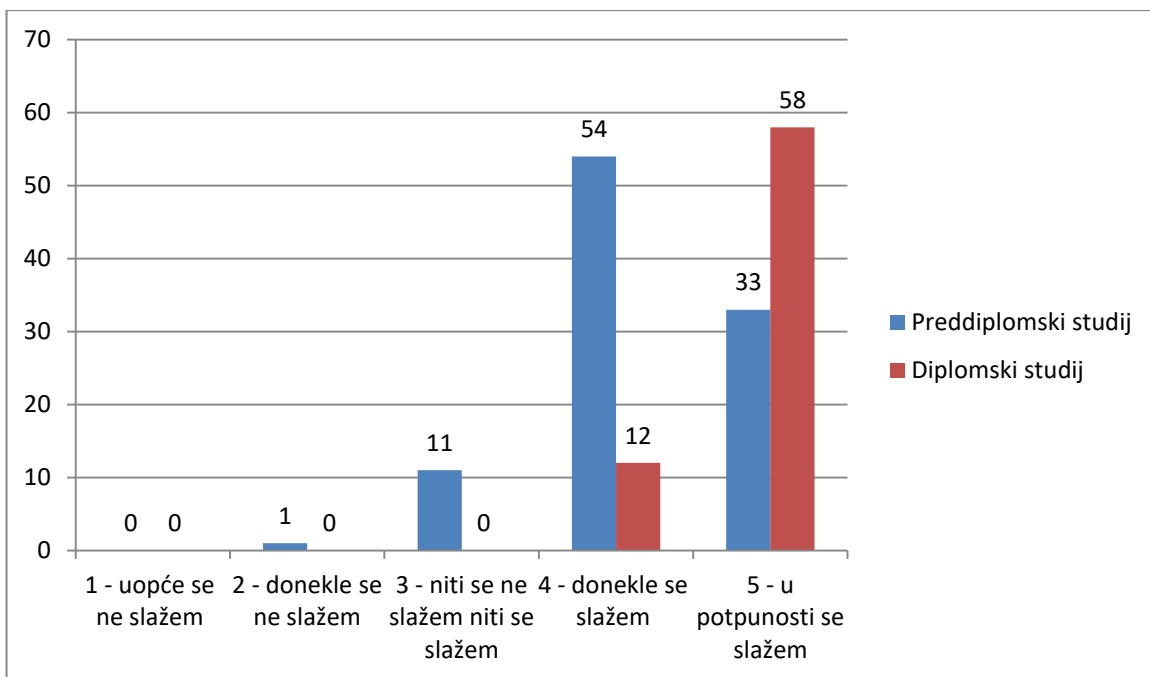
Tablica 3. Prikaz tvrdnji o vlastitoj informacijskoj pismenosti ispitanika.

Tvrdnja o vlastitoj informacijskoj pismenosti	Stupanj slaganja				
	1	2	3	4	5
Znam prepoznati vlastitu informacijsku potrebu	0	0	21	90	58
Znam samostalno pronaći informacije koje mi trebaju	0	3	19	89	58
Znam vrednovati informacije koje pronađem	0	6	32	85	46
Znam primijeniti informacije na odgovarajući način	0	3	22	80	64
Trebam pomoć pri pretraživanju informacija	18	25	67	45	14
Znam citirati literaturu na pravilan način	2	5	54	59	49
Smatram se informacijski pismenom osobom	0	1	11	66	91
Nema problema s razumijevanjem rezultata pretraživanja	1	1	21	87	59
Znam prepoznati meni značajne informacije	0	0	18	72	79

U potrazi za informacijama najkorisnije su mi internetske tražilice	0	2	18	40	109
Dobro se snalazim u knjižničnim katalozima i bazama podataka	0	8	45	82	34
Poznate su mi online baze podataka (EBSCO, Emerald ...)	6	30	60	28	45
Katkad mijenjam temu rada ovisno o pronađenoj literaturi	44	29	56	33	7
Kod pisanja radova češće koristim mrežne izvore nego tiskane	4	5	22	28	110
Poznati su mi Booleovi operatori AND, OR i NOT	32	40	45	14	38

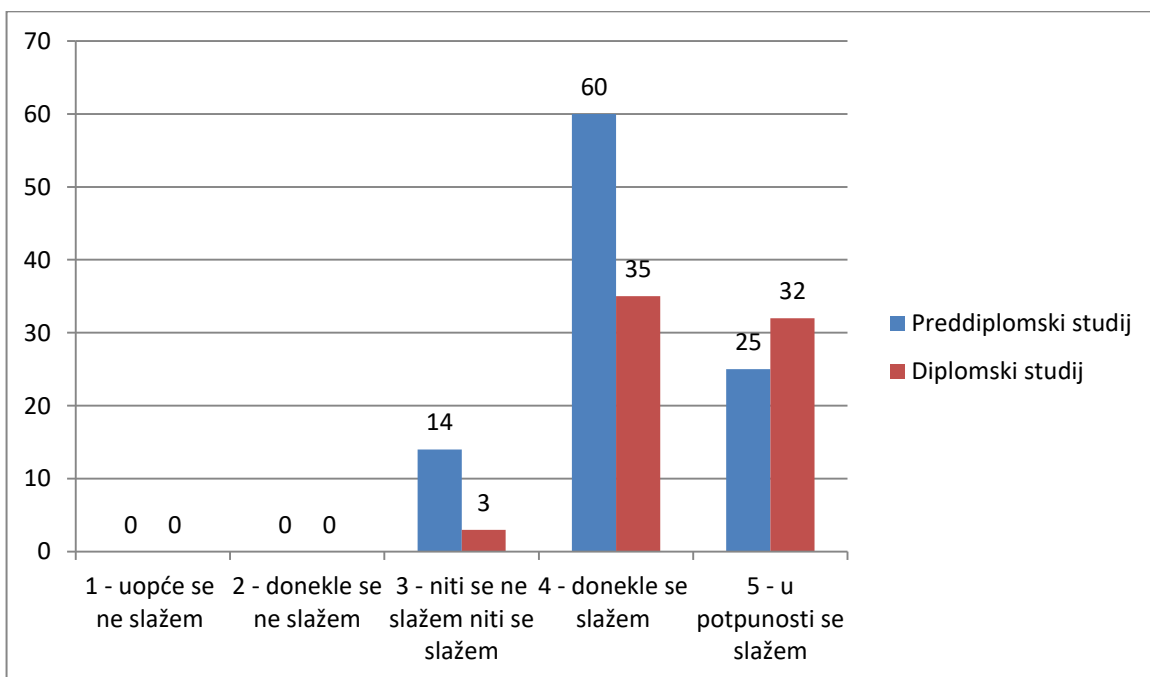
4.5.2. Percepcija ispitanika prema razini studija o vlastitoj informacijskoj pismenosti

Kako bi ispitali postavljenu hipotezu „Studenti diplomskih studija smatraju da su informacijski pismeniji od studenata preddiplomskih studija“ potrebno je prikazati odgovore na tvrdnju „Smatram se informacijski pismenom osobom“ u odnosu na razinu studija. Kao što vidimo na slici 5. svi ispitanici s diplomskog studija koji su obuhvaćeni ovim istraživanjem označili su razinu 4 ili 5 što znači da se smatraju informacijski pismenim osobama. Rezultati su očekivani ponajprije jer su studenti s diplomskih studija kroz svoje kolegije prošli određeno obrazovanje za informacijsku pismenost te su kroz obavljanje svoji studentskih obveza morali steći iskustvo u pretraživanju, vrednovanju i korištenju informacija.

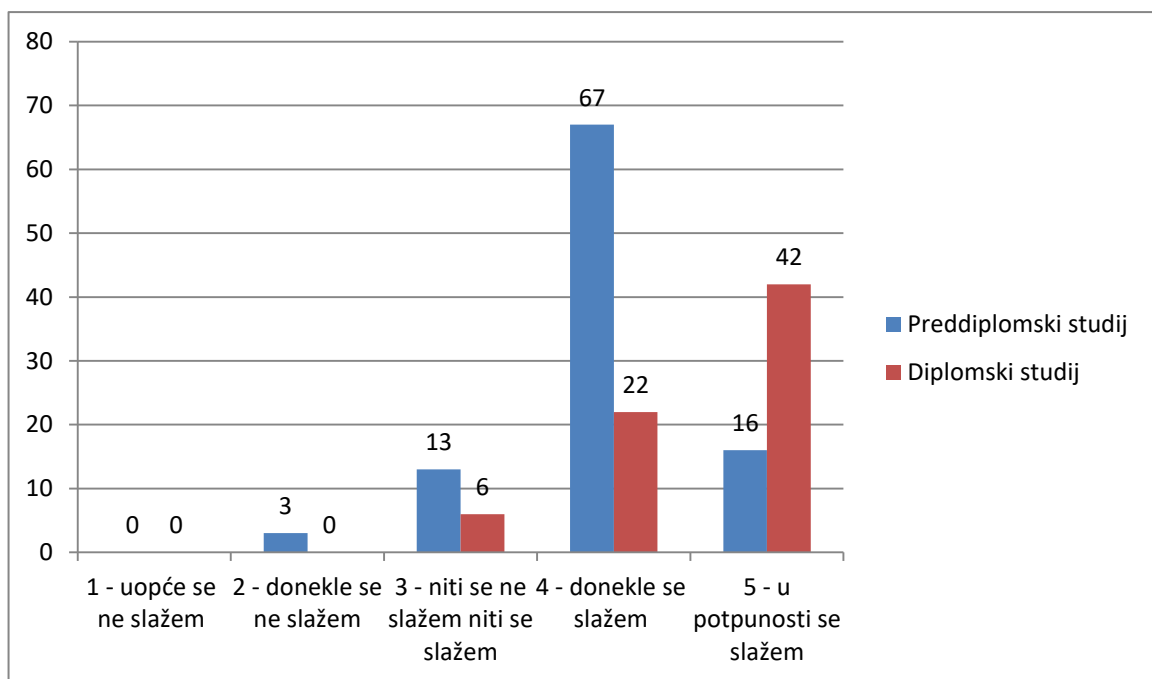
Slika 4. Grafički prikaz percepcije o vlastitoj informacijskoj pismenosti studenata ispitanika u odnosu na razinu studija

Kao što je i očekivano većina ispitanika s diplomskog studija smatra kako zna prepoznati vlastitu informacijsku potrebu. Ujedno ohrabrujuće je što se niti jedan ispitanik student nije izjasnio da ne zna prepoznati svoju informacijsku potrebu.

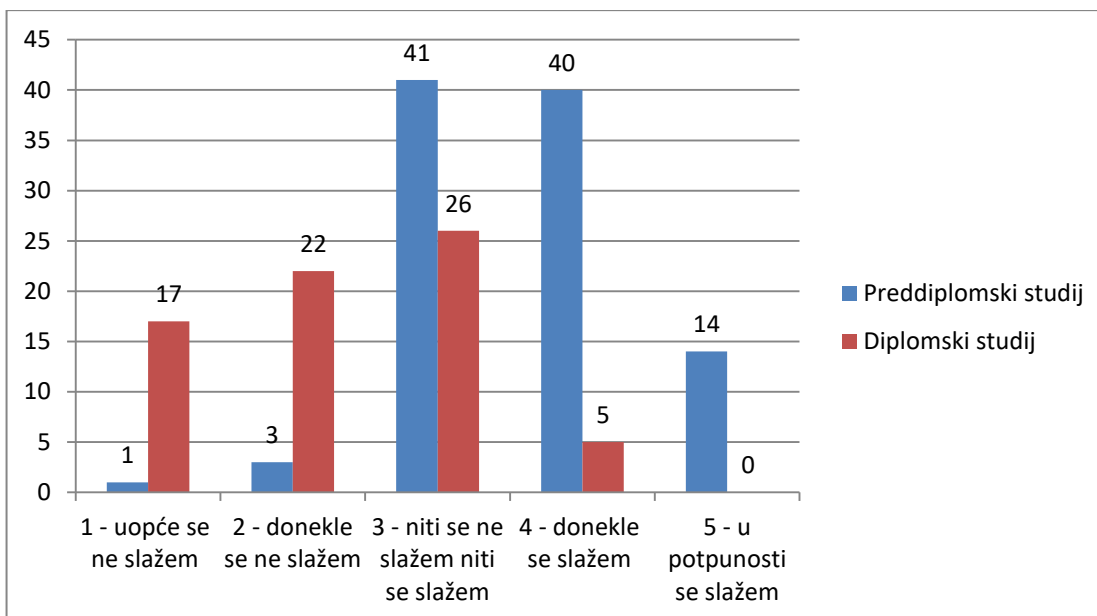

Slika 5. Grafički prikaz slaganja s tvrdnjom „Znam prepoznati vlastitu informacijsku potrebu“ u odnosu na razinu studenata ispitanih studija

Samostalnost prilikom pretraživanja jedna je od bitnih odlika informacijske pismenosti, kao što je i očekivano ispitani studenti viših godina, tj. diplomskih studija u većoj mjeri smatraju da znaju samostalno pronaći tražene informacije. No, kao što je vidljivo na slici 8., većina ispitanih studenata preddiplomskih studija smatra kako im treba pomoć pri pretraživanju informacija. Kod ispitanih studenata diplomskih studija situacija je suprotna. Većina smatra kako ne treba pomoć prilikom pretraživanja.

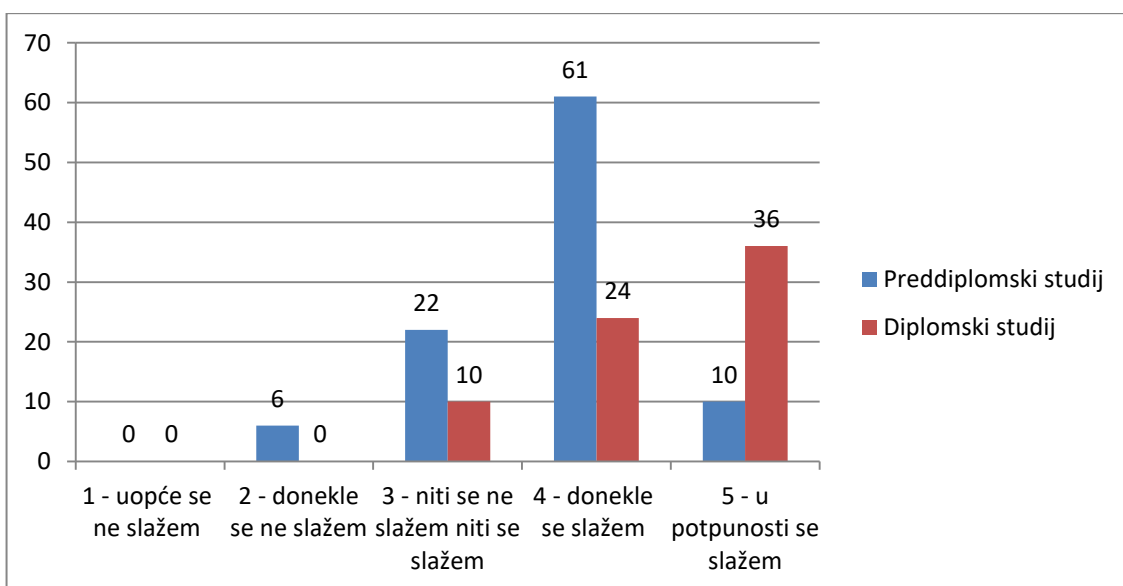

Slika 6. Grafički prikaz slaganja ispitanika s tvrdnjom „Znam samostalno pronaći informacije koje mi trebaju“ u odnosu na razinu studija

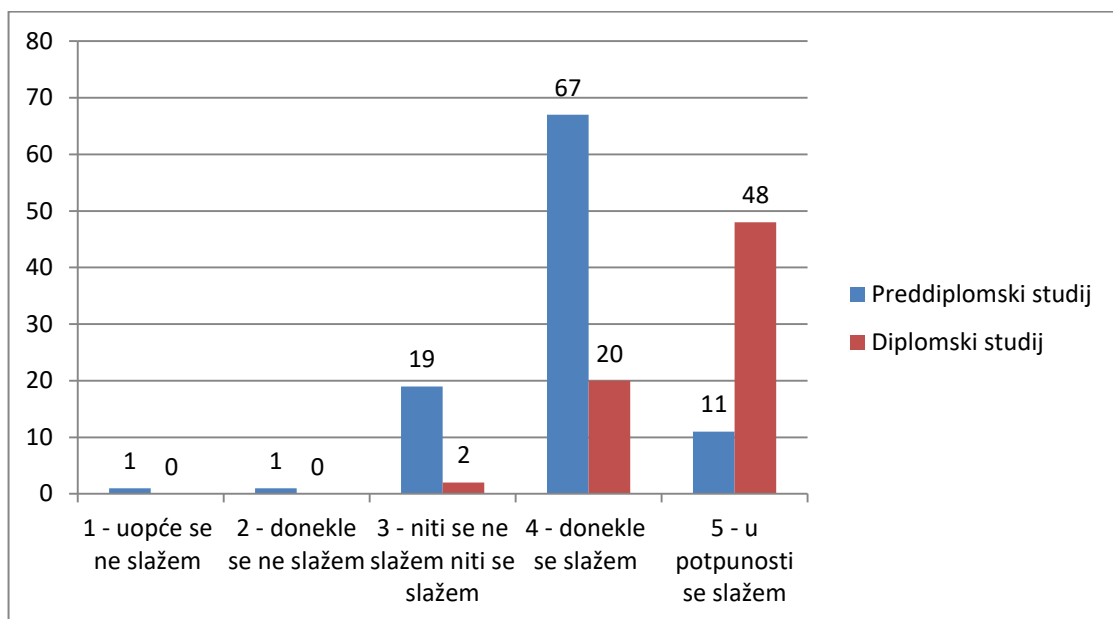

Slika 7. Grafički prikaz slaganja ispitanika s tvrdnjom „Trebam pomoć pri pretraživanju informacija“ u odnosu na razinu ispitanih studenata studija

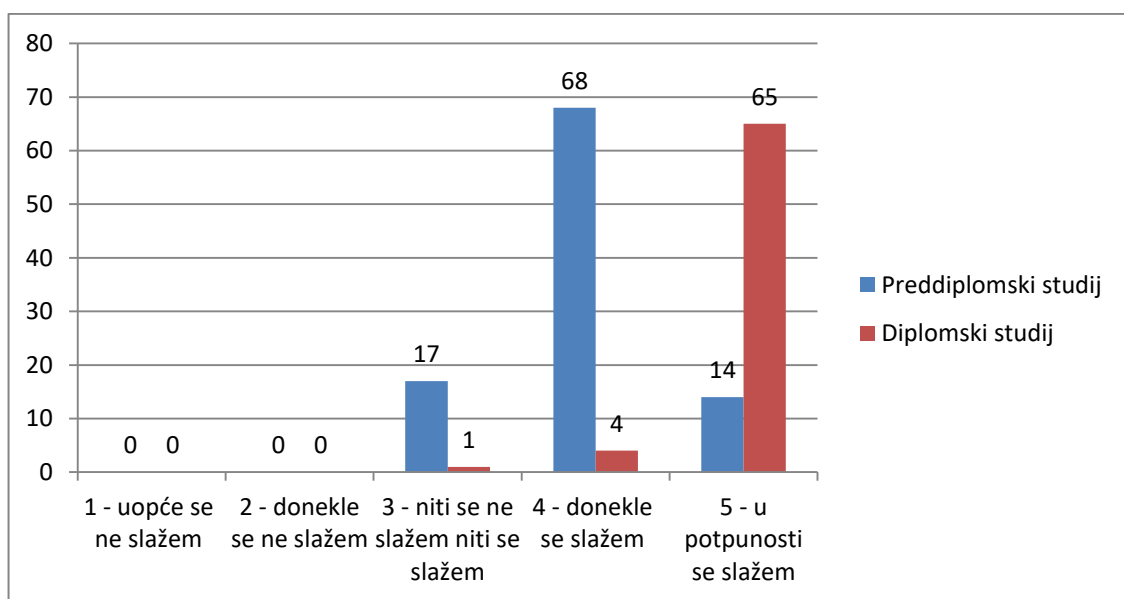
Većina ispitanih studenata diplomskih studija se u potpunosti slaže s tvrdnjom da znaju vrednovati informaciju koju pronadu, dok se većina ispitanih studenata preddiplomskih studija donekle slaže s navedenom tvrdnjom. Ohrabruje činjenica kao se percepcija o vlastitim sposobnostima vrednovanja informacija povećava s razinom obrazovanja. Navedeno nam daje naslutiti kako obrazovni sustav utječe na povećanje razine informacijske pismenosti. Ujedno većina ispitanih studenata obje razine nemaju problema s razumijevanjem pronađenog sadržaja te zna prepoznati informacije koje su im bitne.

Slika 8. Grafički prikaz slaganja ispitanika s tvrdnjom „Znam vrednovati informaciju koju pronađem“

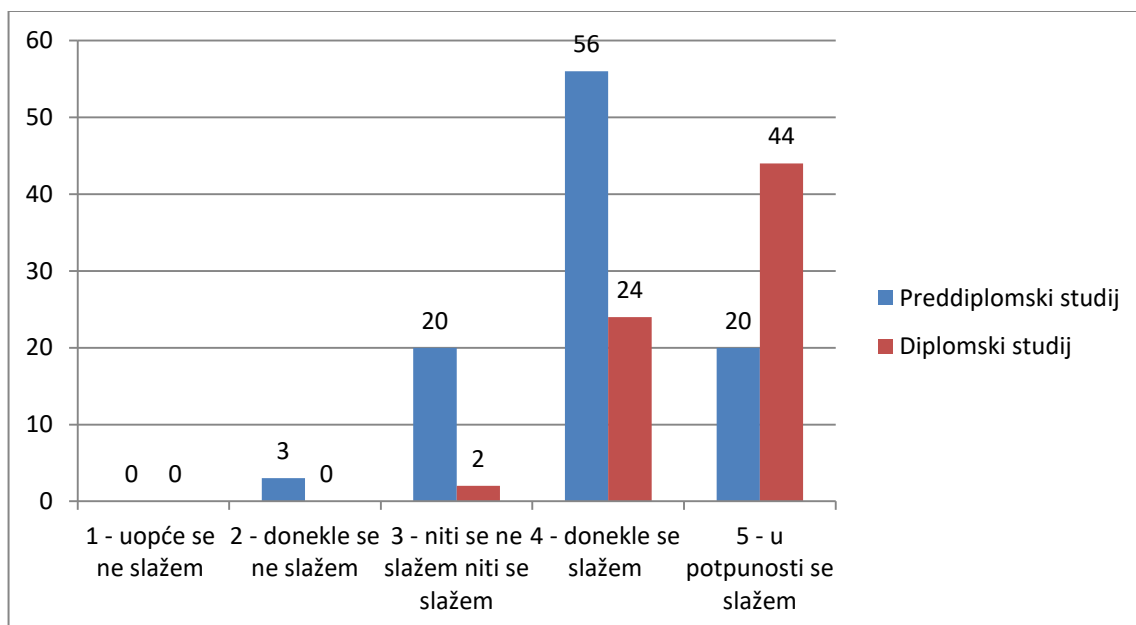
Slika 9. Grafički prikaz slaganja ispitanika s tvrdnjom „Nemam problema s razumijevanjem rezultata pretraživanja“ u odnosu na razinu studija

Slika 10. Grafički prikaz slaganja ispitanika s tvrdnjom „Znam prepoznati meni značajne informacije“ u odnosu na razinu studija

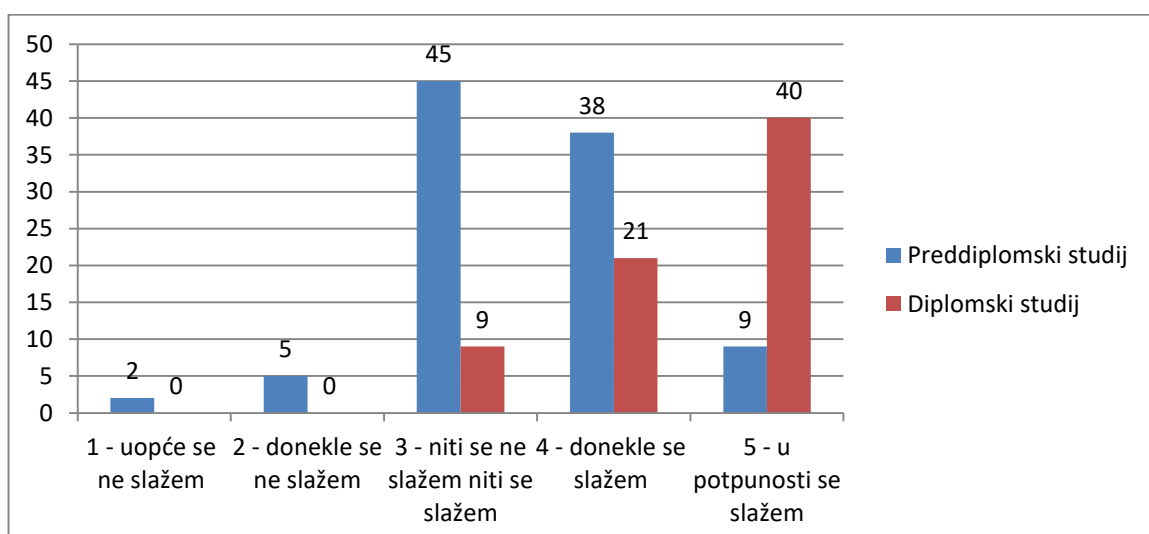
Pronađene informacije ništa nam ne znače ukoliko ih ne primijenimo na odgovarajući način. Kako bi to mogli učiniti potrebno je biti svjestan svoje informacijske potrebe, vrednovati informacije i zatim odlučiti kako ćemo ih iskoristiti. Većina ispitanih studenata diplomskih

studija smatra da zna informacije iskoristiti na odgovarajući način. Kod preddiplomske razine stanje je malo slabije, no i dalje zadovoljavajuće. Najveći dio ispitanika preddiplomske razine donekle se slaže s postavljenom tvrdnjom.

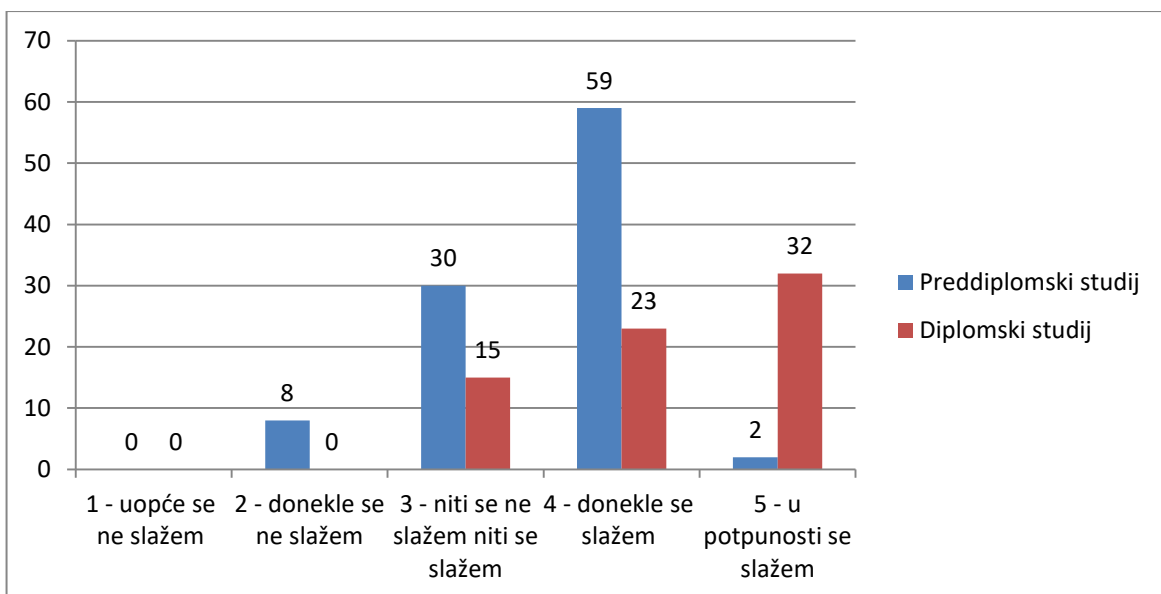
Slika 11. Grafički prikaz ispitanika slaganja s tvrdnjom „Znam primijeniti informacije na odgovarajući način“ u odnosu na razinu studija

Što se tiče pravilnog citiranja većina ispitanika s diplomskih studija smatra kako zna pravilno citirati, dok je kod ispitanika studenata preddiplomskih studija situacija malo drugačija, najviše ih nije sigurno u svoje vještine citiranja literature. Rezultati nam još jednom pokazuju kako s višom razinom studija dolazi i veća razina informacijske pismenosti.

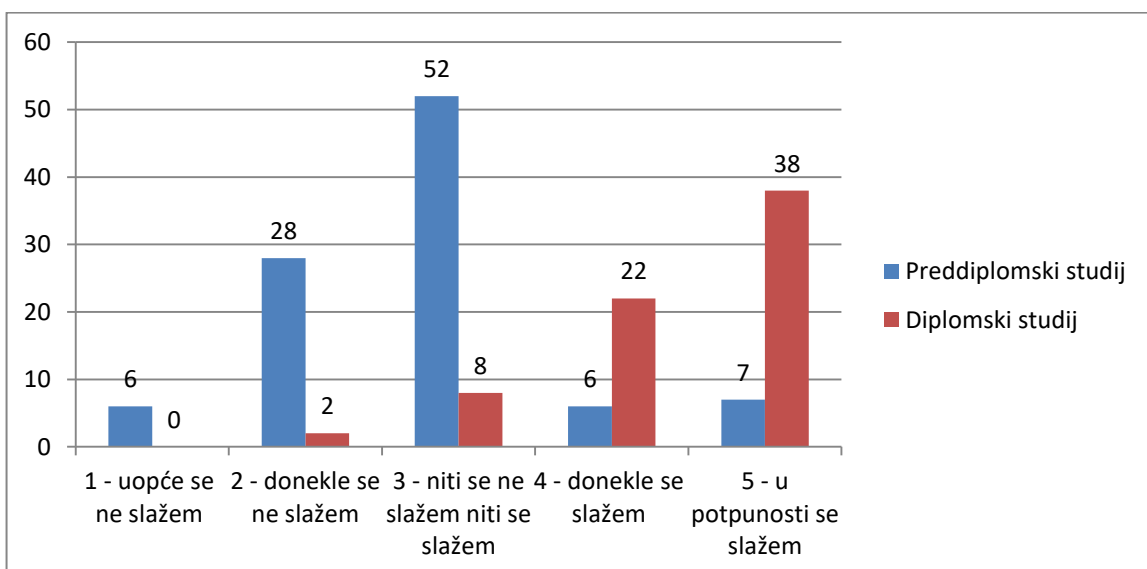

Slika 12. Grafički prikaz studenata ispitanika slaganja s tvrdnjom „Znam citirati literaturu na pravilan način“ u odnosu na razinu studija

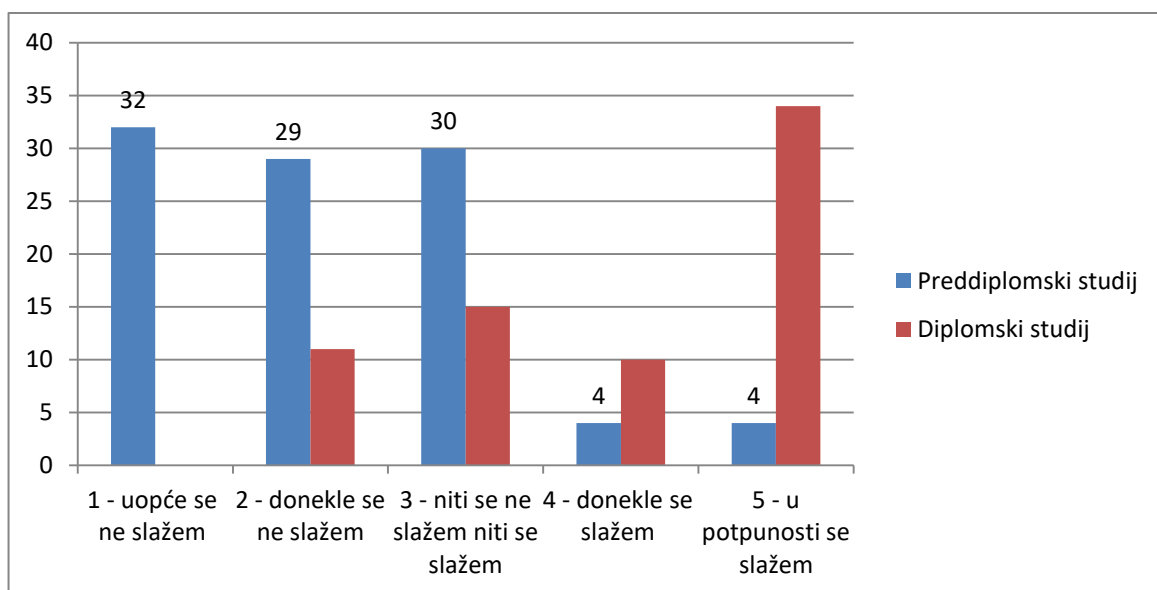
Neke od ostalih kompetencija kojima se mjeri razina informacijske pismenosti su i pretraživanje online baza podataka, knjižničnih kataloga i korištenje Booleovih operatera. Kao što smo i očekivali i kao što je vidljivo na slikama 14., 15., 16. ispitanici studija diplomskih studija misle kako posjeduju višu razinu navedenih kompetencija od onih na preddiplomskom studiju.

Slika 13. Grafički prikaz ispitanih studenata slaganja s tvrdnjom „dobro se snalazim u knjižničnim katalogima i bazama podataka“ u odnosu na razinu studija

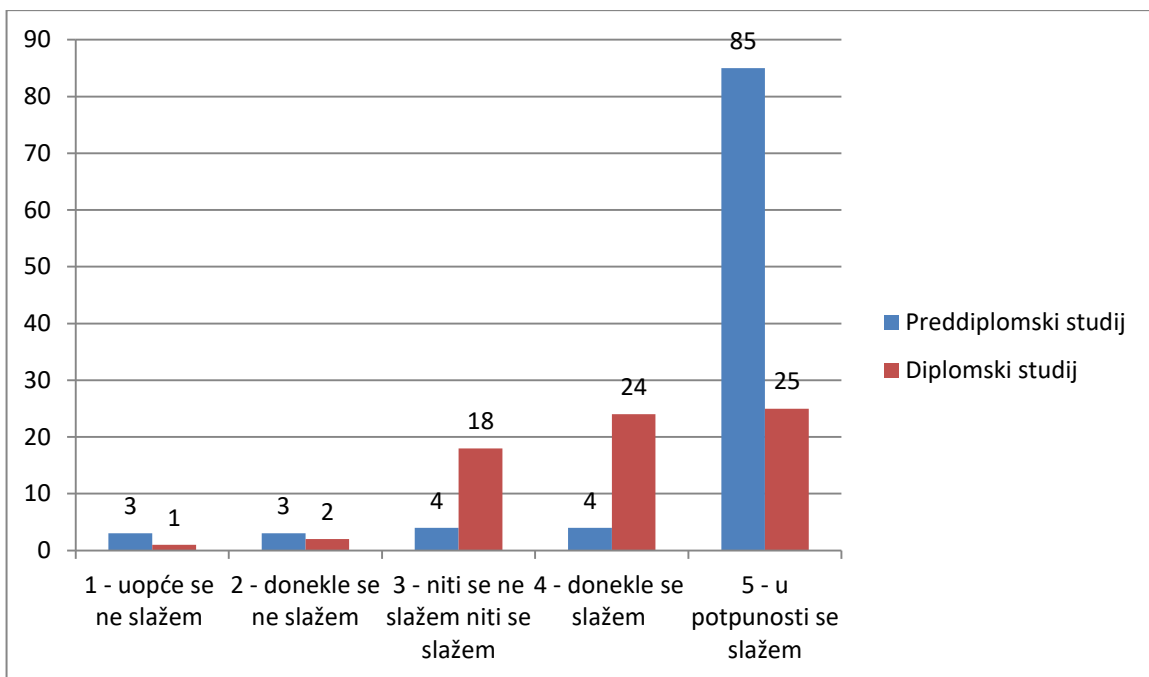
Slika 14. Grafički prikaz slaganja ispitanika s tvrdnjom „Poznate su mi online baze podataka (EBSCO, Emerald...)“ u odnosu na razinu studija

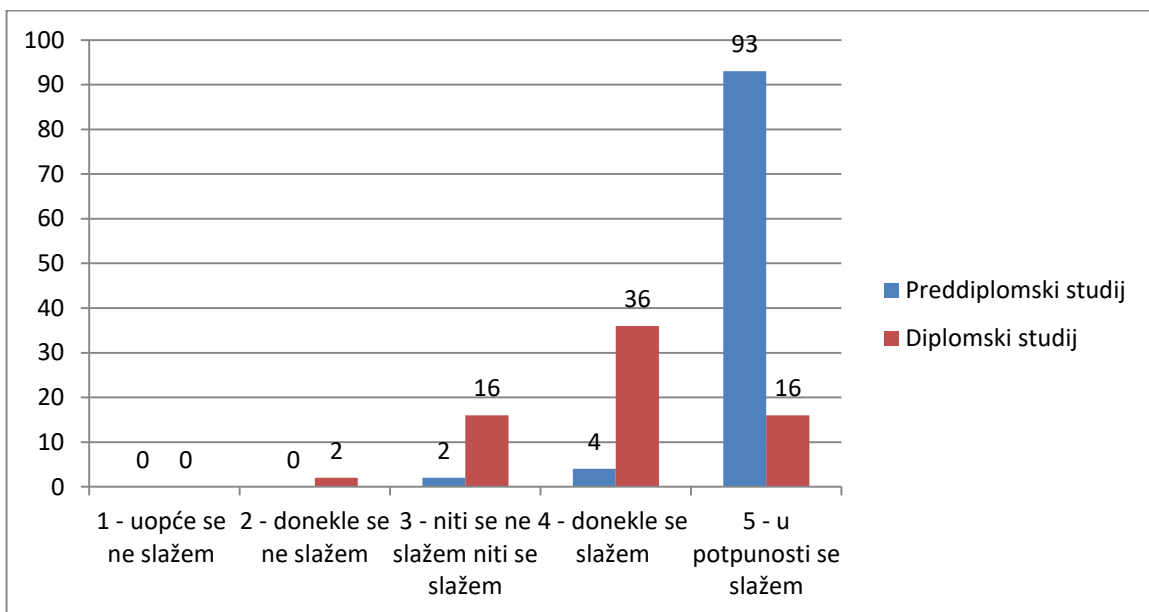
Slika 15. Grafički prikaz slaganja ispitanika s tvrdnjom „Poznati su mi Booleovi operateri AND, OR i NOT“ u odnosu na razinu studija

Google generacija ili tzv. digitalni urođenici⁴⁰ koje smo nekoliko puta spomenuli u radu odrastaju paralelno s razvojem tehnologije i ne mogu zamisliti život bez iste. Ono što je specifično za sadašnje isptane studente koji također spadaju u tu skupinu je je da oni biraju lakši način do pronalaska informacija stoga su to uglavnom digitalni izvori što je naše istraživanje i potvrdilo.

⁴⁰ Usp. Lasić-Lazić Jadranka; Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. Nav. Djelo. Str. 132.

Slika 16. Grafički prikaz slaganja ispitanika s tvrdnjom „Kod pisanja radova češće koristim mrežne izvore nego tiskane“ u odnosu na razinu studija

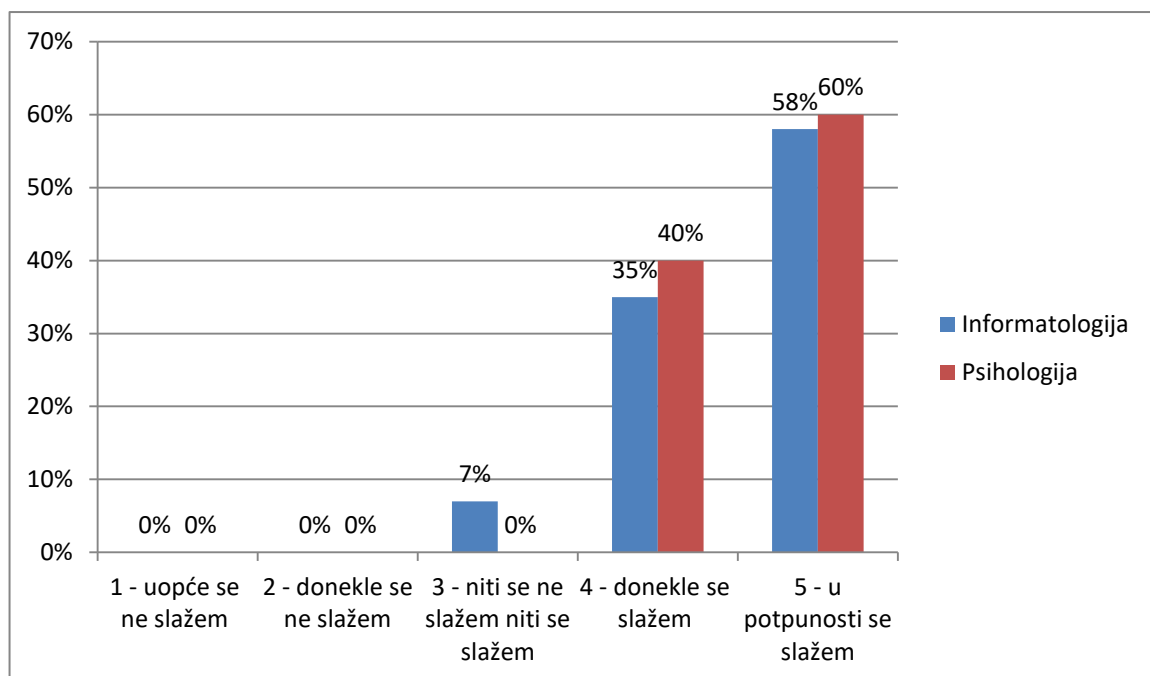

Slika 17. Grafički prikaz slaganja ispitanika s tvrdnjom „U potrazi za informacijama najkorisnije su mi internetske tražilice“ u odnosu na razinu studija

4.5.3. Percepcija ispitanika prema vrsti studija o vlastitoj informacijskoj pismenosti

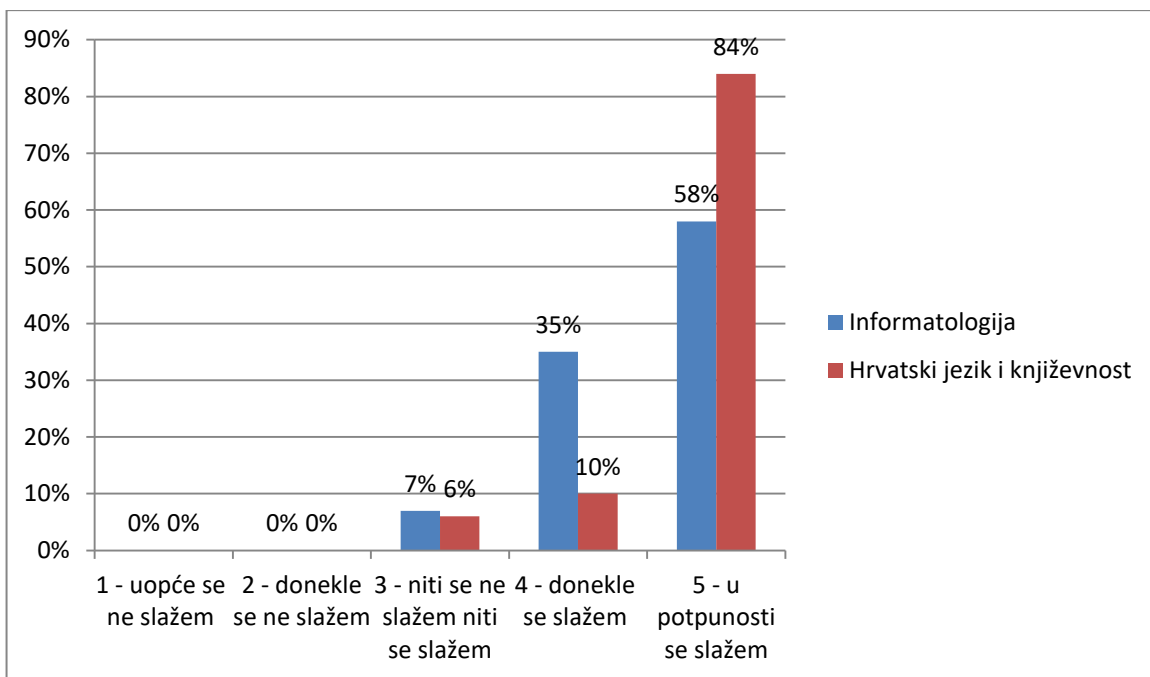
Kako bi ispitati postavljenu hipotezu: „ispitani studenti Informatologije misle da imaju višu razinu informacijske pismenosti od ostalih smjerova analizirat ćemo rezultate ispitanih studenata Informatologije u odnosu na ostale smjerove pri odgovoru na tvrdnju „Smatram se informacijski pismenom osobom“. Rezultati se prikazuju u postotku.

Usporedimo li rezultate ispitanih studenata informatologije i ispitanih studenata psihologije dolazimo do iznenađujućih rezultata, naime 60% ispitanih studenata psihologije se u potpunosti slaže da se smatra informacijski pismenom osobom, dok je istu razinu slaganja s tvrdnjom zaokružilo 58% ispitanika s Informatologije.

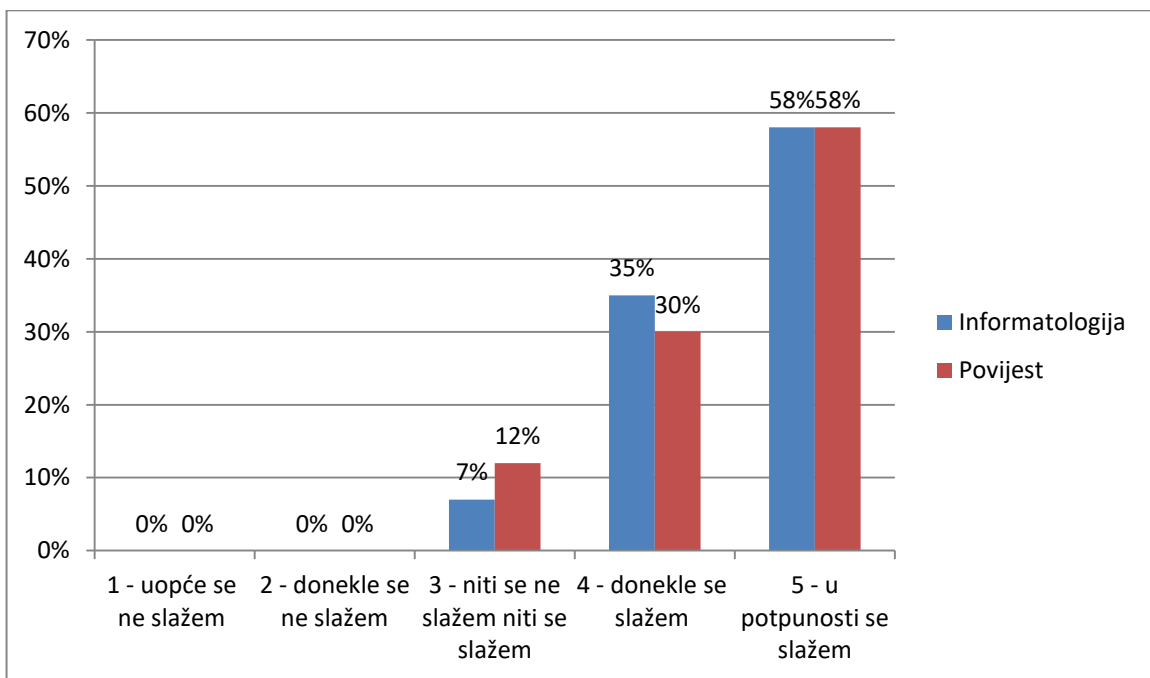
Slika 18. Grafički prikaz percepcije o vlastitoj informacijskoj pismenosti ispitanih studenata Informatologije i Psihologije

Usporedivši rezultate ispitanih studenata Informatologije s rezultatima ispitanih studenata smjera Hrvatski jezik i književnost ponovno dobivamo iznenađujuće rezultate. Čak 84 % ispitanih studenata hrvatskog jezika i književnosti se u potpunosti smatra informacijski pismenom osobom.

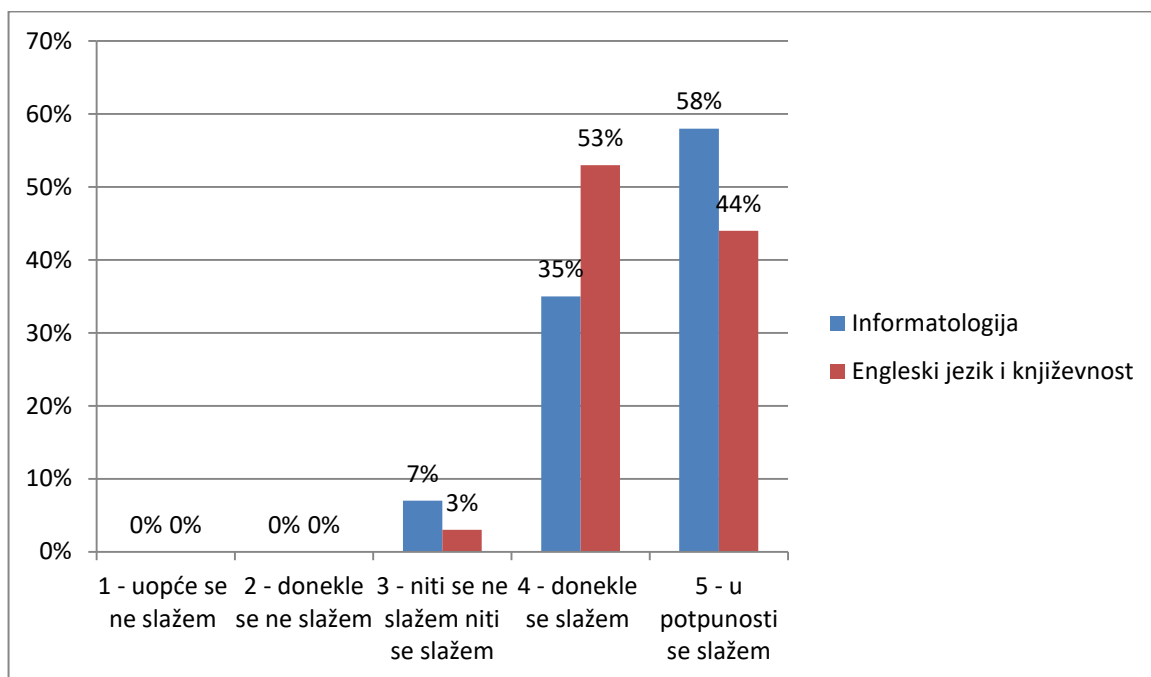
Slika 19. Grafički prikaz percepcije ispitanih studenata o vlastitoj informacijskoj pismenosti studenata Informatologije i Hrvatskog jezika i književnosti

U jednakom se postotku ispitani studenti povijesti i informatologije u potpunosti smatraju informacijski pismenom osobom.

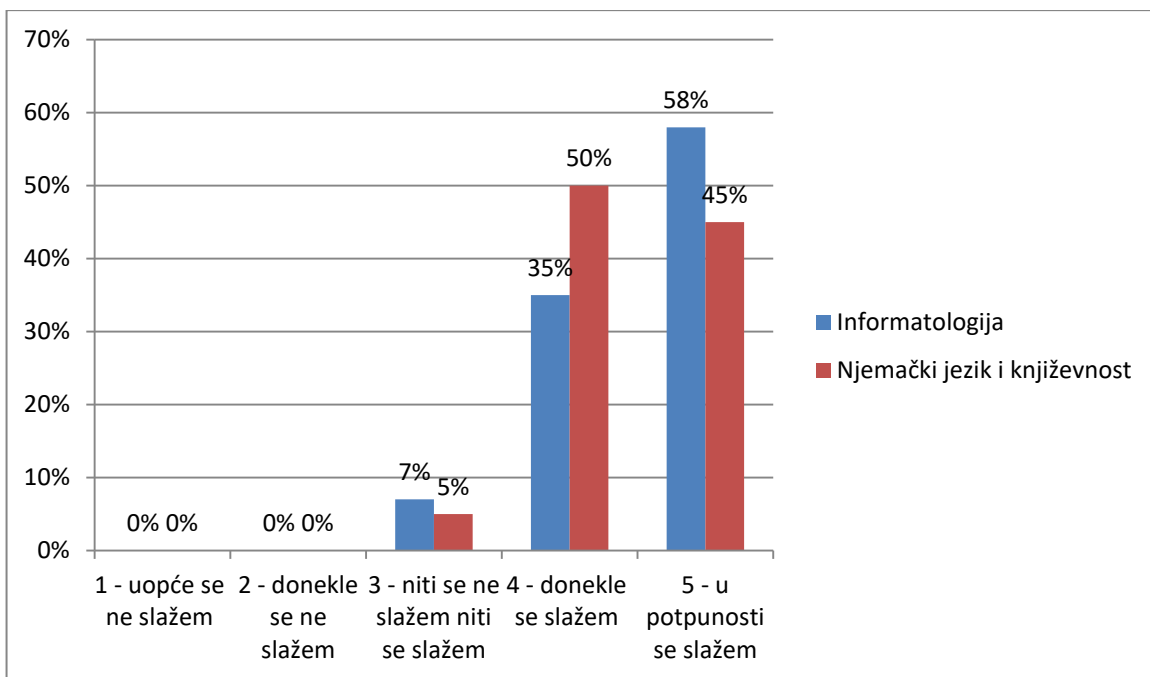
Slika 20. Grafički prikaz percepcije o vlastitoj informacijskoj pismenosti ispitanih studenata informatologije i povijesti

U odnosu na ispitane studente engleskog jezika i književnosti ispitani studenti informatologije se u većoj mjeri smatraju informacijski pismenim osobama. Naime, 58% ispitanih studenata informatologije je označilo vrijednost 5, dok je istu vrijednost označilo 44% ispitanika studenata engleskog jezika i književnosti.

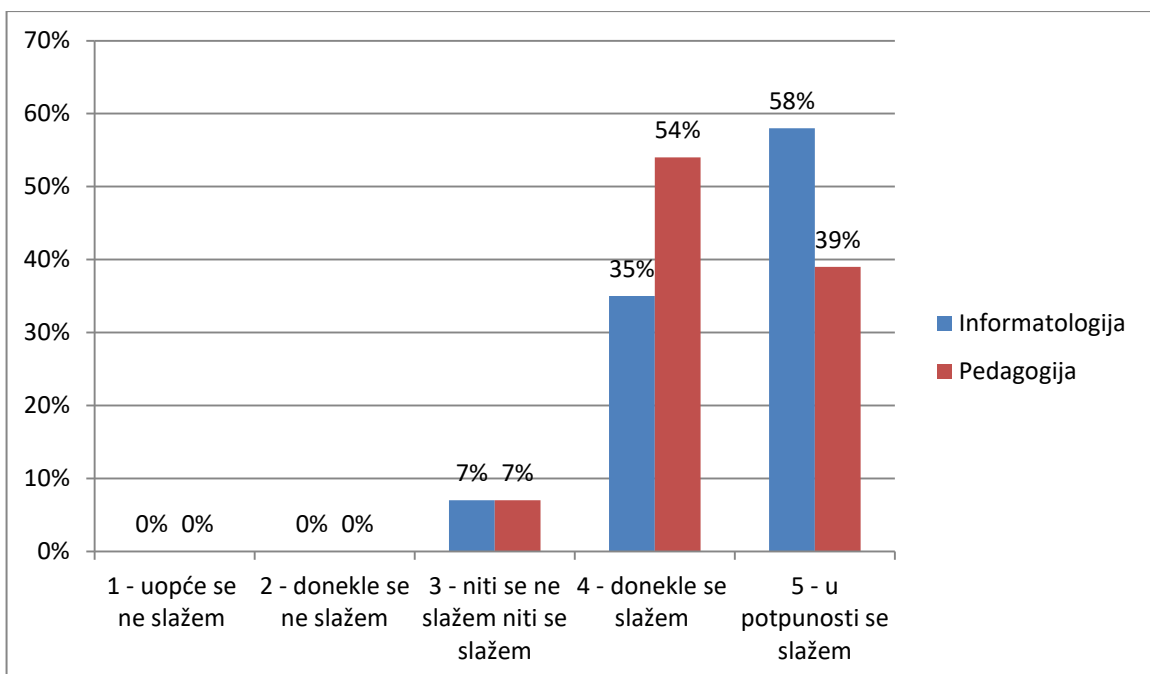
Slika 21. Grafički prikaz percepcije o vlastitoj informacijskoj pismenosti ispitanih studenata Informatologije i Engleskog jezika i književnosti

Rezultati ispitanih studenata informatologije i ispitanih studenata njemačkog jezika su vrlo slični onima engleskog jezika i književnosti. Naime, 45% ispitanih studenata njemačkog jezika i književnosti je označilo da se u potpunosti smatra informacijski pismenom osobom. Možemo zaključiti kako se politika informacijskog opismenjavanja na katedrama za strane jezike provodi sličnim intenzitetom budući da su i rezultati ispitivanja percepcije studenata sa jezičnih smjerova vrlo slični.

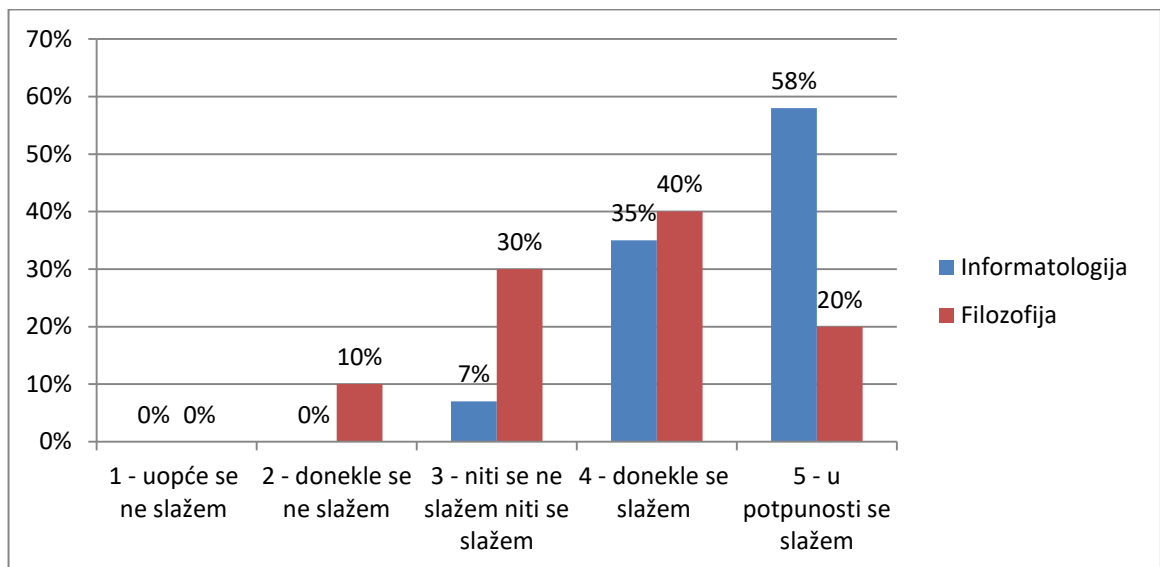
Slika 22. Grafički prikaz percepcije o vlastitoj informacijskoj pismenosti ispitanih studenata informatologije i njemačkog jezika i književnosti

39% ispitanih studenata pedagogije se u potpunosti smatra informacijski pismenom osobom.

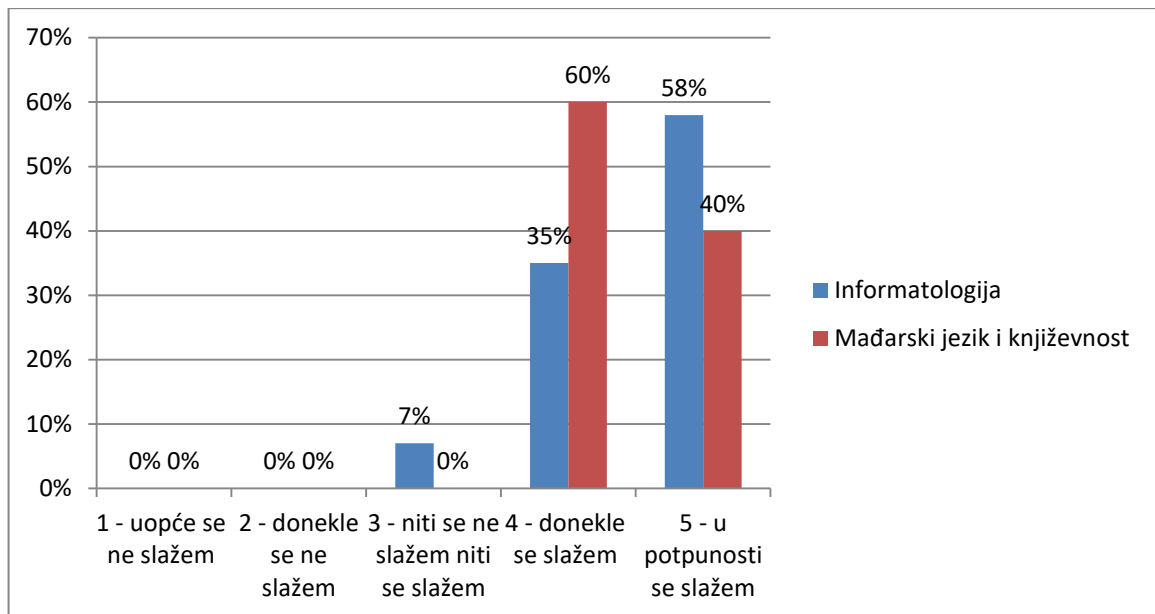
Slika 23. Grafički prikaz percepcije o vlastitoj informacijskoj pismenosti ispitanih studenata informatologije i pedagogije

Najmanji postotak ispitanih studenata koji se u potpunosti smatra informacijski pismenom osobom dolazi s filozofije. Prikupljeni podaci trebali bi poslužiti kao upozorenje predavačima s filozofije kako bi uložili dodatne napore u informacijsko opismenjavanje svojih studenata. Iako se većina literature iz filozofije nalazi u tiskanom obliku studenti moraju biti svjesni važnosti informacijske pismenosti kao jednog od temelja za cjeloživotno obrazovanje.

Slika 24. Grafički prikaz percepcije o vlastitoj informacijskoj pismenosti ispitanih studenata informatologije i filozofije

Prilikom provođenja ovoga istraživanje najteže smo prikupili podatke od studenata mađarskog jezika i književnosti stoga smo i pretpostavljali kako će upravo studenti s tog smjera imati najlošiju percepciju o vlastitoj informacijskoj pismenosti. No, rezultati pokazuju kako se 40% ispitanih studenata mađarskog jezika i književnosti u potpunosti smatra informacijski pismenom osobom, dok se ostalih 60% ispitanih studenata donekle slaže s tom tvrdnjom.

Slika 25. Grafički prikaz percepcije o vlastitoj informacijskoj pismenosti ispitanih studenata Informatologije i Mađarski jezik i književnost

4.6. Rasprava

Postavljena su 4 istraživačka pitanja na koje smo željeli dobiti odgovore ovim istraživanjem. Odgovori nas nisu iznenadili jer se rad temelji na teoriji kako studenti vjeruju da imaju visoku razinu informacijske pismenosti što smo ovim istraživanjem i potvrdili. Ujedno studenti smatraju kako im uglavnom ne treba pomoć pri pretraživanju i da znaju prepoznati kvalitetne informacije i vrednovati ih na pravi način. Studenti diplomskih studija smatraju da imaju višu razinu informacijske pismenosti od onih na preddiplomskoj razini.

Za potrebe ovoga rada postavljene su četiri hipoteze. Pomoću njih se pokušava dobiti uvid u percepciju studenata o vlastitoj informacijskoj pismenosti te uočiti na kojoj razini studija studenti imaju bolje mišljenje o vlastitoj percepciji informacijske pismenosti.

Hipoteza koja navodi „studenti Filozofskog fakulteta u Osijeku imaju visoko mišljenje o vlastitoj razini informacijske pismenosti“ je potvrđena. Naime, na tvrdnju „Smatram se informacijski pismenom osobom“ 91 ispitanik odnosno njih 54 % je odgovorilo u potpunosti se slažem, dok je 66 ispitanika ili 39 % odgovorilo uglavnom se slažem. To su vrlo dobri rezultati jer 93% ispitanika smatra da je informacijski pismeno. No, bilo bi vrlo zanimljivo usporediti ove rezultate sa stvarnom razinom informacijske pismenosti.

Hipoteza koja navodi „ ispitani studenti Filozofskog fakulteta misle da znaju prepoznati kvalitetne informacije“ je također potvrđena. Navedena hipoteza je potvrđivana pomoću tvrdnji:

1. Znam vrednovati informacije koje pronađem
2. Nema problema s razumijevanjem rezultata pretraživanja
3. Znam prepoznati meni značajne informacije

Vrednovanje informacija jedno je od temeljnih vrijednosti informacijske pismenosti i stoga je izuzetno bitno da su ispitani studenti svjesni njegove važnosti. Ohrabruje činjenica kako je 78% ispitanika označilo razinu 4 ili 5 i da smatra kako zna vrednovati pronađenu informaciju. Internet obiluje hrpom informacija koje nisu provjerene i vrlo je važno, pogotovo prilikom pisanja stručnih radova, vrednovati pronađene informacije. Još veći postotak, njih 86% ispitanika smatra kako nema problema s razumijevanjem rezultata pretraživanja. Dok je na tvrdnju „Znam prepoznati meni značajne informacije“ 89% ispitanika zaokružilo vrijednosti 4 ili 5 i slaže se da ih zna prepoznati.

Treća hipoteza koja je postavljena u ovome radu glasi „studenti diplomskih studija smatraju da su informacijski pismeniji od studenata preddiplomskog studija“. Ona je također potvrđena. Naime, od 169 ispitanika obuhvaćenih ovim istraživanjem njih 70 je na prvoj ili drugoj godini diplomskog studija, dok je 99 ispitanika na nekoj od preddiplomskih godina. Niti jedan od ispitanika s diplomskog studija na tvrdnju „smatram se informacijski pismenom osobom“ nije označio vrijednost manju od 4, dok su 12 ispitanika, odnosno 7% označili vrijednost nižu od 4. Većina ispitanika diplomskih studija, njih 83% u potpunosti se slaže i smatra da su informacijski pismeni, dok kod preddiplomskih studija samo se 33% ispitanika u potpunosti slaže s tom tvrdnjom. Najveći broj ispitanika s preddiplomskih studija, njih 55% smatra kako se donekle slaže s tvrdnjom da su informacijski pismeni.

Posljednja hipoteza se odnosila na ispitane studente informatologije, naime pretpostavili smo kako se ispitani studenti informatologije u većoj mjeri smatraju informacijski pismenim osobama od ispitanih studenata s ostalih smjerova. No, naša hipoteza se pokazala krivom. Naime, nakon provedene ankete i analiziranih podataka dobili smo informaciju kako se čak 84% ispitanih studenata hrvatskog jezika i književnosti smatra informacijski pismenom osobom. Usporedimo li to s rezultatima ispitanih studenata s informatologije kojih se 58% smatra informacijski pismenom osobom možemo zaključiti kako su to iznenađujući rezultati. Promislimo li malo o razlozima tako velikoj razlici možemo zaključiti kako studenti

informatologije, s obzirom na svoj studijski program, imaju veće kriterije i kroz svoje obrazovanje su imali dodir s definiranjem informacijske pismenosti kao i sa standardima koji ju definiraju. Pretpostavljamo kako upravo zbog tog znanja opreznije i objektivnije ocjenjuju svoju razinu informacijske pismenosti.

Tri od četiri hipoteze smo potvrdili ovim istraživanjem i postavili smo temelje za daljnja istraživanja. Bilo bi zanimljivo proučiti zašto ispitani studenti hrvatskog jezika imaju tako visoku percepciju o svojoj informacijskoj pismenosti. Možda je do studijskog programa pa bi se primjeri dobre prakse mogli preslikati i na druge smjerove.

5. Zaključak

Potreba za informacijskim opismenjavanjem studenata je evidentna. Naime, potrebno je mijenjati tradicionalne obrazovne paradigme u kojima se od studenata tražilo suhoparno reproduciranje sadržaja. Moderno obrazovanje od studenata traži propitivanje, provjeravanje, vrednovanje, odbacivanje loših i neprovjerenih, a prihvaćanje kvalitetnih informacija. Veliku ulogu u tom procesu igra informacijska pismenost koja predstavlja svojevrsnu okosnicu za cjeloživotno učenje.

Na osnovu rezultata dobivenih ovim istraživanjem možemo zaključiti kako su ispitani studenti svjesni važnosti informacijske pismenosti i smatraju za sebe kako su dovoljno informacijski pismeni. Svjesnost razine informacijske pismenosti raste paralelno s razinom studija. To je dvosjekli mač. Ohrabruje činjenica da imaju visoko mišljenje o svojim sposobnostima snalaženja u informacijskom okruženju, ali to visoko mišljenje može biti i ograničavajuće prilikom motivacije za daljnje učenje i napredovanje. Ljudski je ne ulagati u daljnji napredak nečega za što smatramo da smo usvojili. Izuzetno bi zanimljivo bilo usporediti rezultate dobivene u ovome radu sa istraživanjem razine informacijske pismenosti studenata. Autorica ovoga rada vjeruje da bi bila velika razlika između realnih rezultata i vlastite percepcije studenata.

Ispitanici u ovome istraživanju spadaju u tzv. Google generaciju, oni su odrasli paralelno s ubrzanim razvojem tehnologije i tehnologija im je ukorijenjena u svakodnevni život. Njima se pripisuju iznimne vještine i sklonost ka korištenju novih tehnologija. Iako je ovo istraživanje pokazalo da većina studenata smatra kako zna prepoznati kvalitetnu informaciju, dostupna istraživanja o informacijskoj pismenosti i pretraživanju informacija pokazuju kako studenti površno pristupaju analiziranju pronađenih informacija. Najčešće se prednost daje kvantiteti nad kvalitetom tumačenja i kritičkog razmatranja o pronađenim informacijama, a upravo je to kritičko razmatranje i analiza temelj za dubinski pristup učenju koje je temelj za daljnji osobni napredak.

Postoje brojne teorije koje govore kako se u ovom trenutku većina studenata obrazuje za zanimanja koja u budućnosti neće uopće postojati i kako je najveći izazov modernog obrazovnog sustava pripremiti studente na neizvjesnu budućnost. Pripremiti ih za nešto što ne postoji. No, kako to postići? Odgovor se može pronaći u obrazovanju za informacijsku pismenost. U konstantnom poticanju studenata na vlastiti rad i istraživanje prilikom učenja, kao i na vlastiti osobni napredak kroz ulaganje u obrazovanje u slobodno vrijeme. Pismenost je postavila

pretpostavke za razvoj informacijske pismenosti, tako će i informacijska pismenost postaviti temelje za neku pismenost koju tek trebamo otkriti.

6. Literatura

1. ALA. Information Literacy Competency Standards for higher Education. URL: <http://www.ala.org/acrl/standards/informationliteracycompetency#ildef> (16-08-2016)
2. Aparac – Jelušić, Tatjana; Petr, Kornelija. Obrazovanje na daljinu i podrška knjižnica. // Edupoint 29 (4)2004. URL: http://edupoint.carnet.hr/casopis/broj-02/clanak-03/moguci_model.pdf (26-08-2016)
3. Bawden, David. Information and digital Literacies; a review of concepts.// Journal of documentation. 57 (2)2001. URL: <http://arizona.openrepository.com/arizona/bitstream/10150/105803/1/bawden.pdf> (13.08.2016.)
4. Big6 URL: <http://big6.com/pages/about/big6-skills-overview.php> (21-08-2016)
5. Castells, Manuel. Informacijsko doba. Zagreb: Golden marketing, 2000.
6. Dariah-hr. URL: <http://dariah.hr/hr/partneri/filozofski-fakultet-sveucilista-u-osijeku/> (08-08-2016)
7. Dizdar, Senada. Ispitivanje percepcije studenata Univerziteta u Sarajevu o kvaliteti znanja do kojeg dolaze putem Interneta. URL: <http://elibrary.matf.bg.ac.rs/bitstream/handle/123456789/2037/020%2520DIZDAR.pdf?sequence=1> (09-08-2016)
8. Eisenberg, Michael B.; Lowe, Carrie A.; Spitzer, Kathleen L. Information literacy: essential skills for the information age. Westport, London: Libraries unlimited, 2004.
9. Filozofski fakultet u Osijeku. URL: <http://www.ffos.unios.hr/> (08-08-2016)
10. Hoić – Božić, Nataša. Razvoj informacijske pismenosti studenata kroz izradu seminarskih radova. // Edupoint (3)2003. URL: <http://edupoint.carnet.hr/casopis/17/clanci/2.html> (21-08-2016)
11. Horton Jr, Forest Woody. Understanding Information Literacy. UNESCO. URL: <http://www.uis.unesco.org/Communication/Documents/157020E.pdf> (22-08-2016)
12. Lasić – Lazić, Jadranka; Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. Izgubljeni u novim obrazovnim okruženjima – pronađeni u informacijskom opismenjavanju. // Medijska istraživanja 18 (1) 2012.
13. Lent, Kathleen Margaret. Flesh and Bone: Information Literacy, Teaching, and the Connected Classroom. // Teaching, Learning & Technology 7(2002) str. 11. ERIC. URL: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED464624.pdf> (23-08-2016)

14. Merriam Webster Dictionary. URL: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/literacy> (10.08.2016.)
15. Mesarić, Milan. Informatička revolucija i njezin utjecaj na stvaranje informatičke, mrežne i globalne ekonomije: analiza Manuela Castellsa.// Ekonomski pregled, 58 (5-6)2005. str. 390. URL: <http://hrcak.srce.hr/file/15811> (10-06-2016)
16. Moody, Kim E. A constructivist approach to media literacy education: The role of the library. // World library and information congress: 75th ifla general conference and council, 23-27 August 2009, Milan, Italy. URL: <http://www.ifla.org/past-wlic/2009/94-moody-en.pdf> (12-08-2016)
17. Nadrljanski, Đorđe. Informatička pismenost i informatizacija obrazovanja.// Informatologija 39 (4)2006.
18. SCONUL. URL: <http://www.sconul.ac.uk/sites/default/files/documents/coremodel.pdf> (21-08-2016)
19. Sečić, Dora. Informacijska služba u knjižnici. Lokve: Naklada Benja, 2006.
20. Stropnik, Alka. Knjižnica za nove generacije: virtualni sadržaji i usluge za mlade. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013.
21. Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008.
22. Špiranec, Sonja. Informacijska pismenost: ključ za cjeloživotno učenje.// Edupoint 17, 3(2003). URL: <http://edupoint.carnet.hr/casopis/17/clanci/1.html> (13-08-2016)
23. UNESCO. URL: <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/access-to-knowledge/information-literacy> (19-08-2016)
24. Tkalec Verčić, Ana; Sinčić Ćorić, Dubravka; Pološki Vokić, Nina. Priručnik za metodologiju istraživačkog rada: kako osmisliti, provesti i opisati znanstveno i stručno istraživanje. Zagreb: M.E.P.,2010.
25. Webber, Sheila; Johnston, Bill. Conceptions of information literacy: new perspectives and implications. // Journal of information science, 26 (6)2000.

7. Prilozi

Prilog 1. Anketni upitnik

Poštovani,

molimo Vas da odvojite 10-ak minuta i ispunite kratki upitnik. Ovaj anketni upitnik dio je istraživanja informacijske pismenosti studenata Filozofskog fakulteta u Osijeku koje se provodi za potrebe diplomskog rada. Upitnik je anonimn i molimo Vas da na pitanja odgovorite iskreno i samostalno. Upitnik je sastavljen od pitanja zatvorenog i otvorenog tipa, a provodi ga studentica završne godine diplomskog studija na Odsjeku za informacijske znanosti.

1. Vaš spol:

- 1.) ženski 2.) muški

2. Vaša godina studija

- 1) 1. godina preddiplomskog
- 2) 2. godina preddiplomskog
- 3) 3. godina preddiplomskog
- 4) 1. godina diplomskog studija
- 5) 2. godina diplomskog studija

3. Na kojoj ste studijskoj grupi / naziv studija? (Što studirate?)

4. Označite stupanj slaganja sa svakom od navedenih tvrdnji.

1 = uopće se ne slažem

2 = donekle se ne slažem

3 = niti se slažem niti se ne slažem

4 = donekle se slažem

5 = u potpunosti se slažem

Znam prepoznati vlastitu informacijsku potrebu	1 2 3 4 5
Znam samostalno pronaći informacije koje mi trebaju	1 2 3 4 5
Znam vrednovati informacije koje pronađem	1 2 3 4 5
Znam primijeniti informacije na odgovarajući način	1 2 3 4 5
Trebam pomoć pri pretraživanju informacija	1 2 3 4 5
Znam citirati literaturu na pravilan način	1 2 3 4 5
Smatram se informacijski pismenom osobom	1 2 3 4 5

5. Označite stupanj slaganja sa svakom od navedenih tvrdnji.

1 = uopće se ne slažem

2 = donekle se ne slažem

3 = niti se slažem niti se ne slažem

4 = donekle se slažem

5 = u potpunosti se slažem

Nemam problema s razumijevanjem rezultata pretraživanja	1 2 3 4 5
Znam prepoznati meni značajne informacije	1 2 3 4 5
U potrazi za podacima najkorisnije su mi internetske tražilice	1 2 3 4 5
Dobro se snalazim u knjižničnim katalozima i bazama podataka	1 2 3 4 5
Poznate su mi online baze podataka (EBSCO, Emerald...)	1 2 3 4 5
Katkad mijenjam temu rada ovisno o pronađenoj literaturi	1 2 3 4 5
Kod pisanja radova češće koristim mrežne izvore, nego tiskane	1 2 3 4 5
Poznati su mi Booleovi operatori AND i OR, NOT	1 2 3 4 5

Hvala Vam na Vašem vremenu.